

หลงรัก

นิทรรศการประสานอาเซียน

มิวเซียมสยาม พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้
MUSEUM of SIAM : Discovery Museum

๓ มีนาคม – ๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๘
๑๐:๐๐ – ๑๘:๐๐ น. (ปิดวันจันทร์)

3 March – 28 June 2015 | 10 am – 6 pm (Closed Mondays)

Gloss, Glitter, and Glamour:
Lacquer as the Glue of ASEAN cultures

สารจาก สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ เป็นสถาบันที่มุ่งหมายจะถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นไทยในหลากหลายมิติผ่านประวัติศาสตร์สังคม ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม โดยนำเสนอในรูปแบบนิทรรศการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

นิทรรศการ “หลงรัก” ครั้งนี้ มีที่มาเบื้องต้นจากงานสัมมนาวัฒนธรรมรักในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จัดโดยคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๓ สพร. โดยมีวชิรมงสายมูได้นำเรื่องดังกล่าวมาขยายเป็นนิทรรศการ ก็ด้วยต้องการจะชี้ชวนให้สาธารณชนเห็นความเป็นไปสองประการด้วยกัน

ประการแรก ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการติดต่อกันมาแต่เนิ่นนานแล้ว วัฒนธรรมหลายอย่างที่มีร่วมกันในปัจจุบัน ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่มีที่มาที่ไป หากเกิดจากการผสมผสานเรียนรู้จากกันและกัน พัฒนาต่อยอดจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ แต่ก็มิบางสิ่งที่เชื่อมร้อยความแตกต่างนั้นไว้ “รัก” ถูกหยิบยกขึ้นมาให้เห็นเป็นตัวอย่างของการติดต่อกันในภาคพื้นทวีป ระหว่างอาณาจักรต่างๆ ระหว่างพื้นที่ต่างๆ ระหว่างชนกลุ่มต่างๆ ผ่านการค้าขาย หรือแม้กระทั่งสงคราม ก็เป็นบริบทสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ระหว่างกลุ่มชน

ประการที่สอง ต้องการนำเสนอ ให้เห็นถึงการคลี่คลายการสร้างสรรคั้วตฤสมัยใหม่ที่ตอบโจทยชีวิตของคนปัจจุบัน โดยต่อยอดจากองค์ความรู้ดั้งเดิมที่สั่งสมมาจากอดีต

นิทรรศการครั้งนี้ประกอบไปด้วยวัตถุจัดแสดงจากถิ่นต่างๆ เหนือ อีสาน ภาคกลาง เวียดนาม เขมร ฯลฯ โดยจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากปราศจากเครือข่าย มิตรภาพระหว่างบุคคลและหน่วยงานทางวัฒนธรรมต่างๆ ที่แชร์ความรัก เห็นคุณค่าในวัตถุทางวัฒนธรรม และมุ่งหวังถ่ายทอดคุณค่านั้นสู่สาธารณชน

สพร. ขอขอบคุณทุกคน ไว้ ณ ที่นี้

ราเมศ พรหมเย็น

รองผู้อำนวยการสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)
และผู้อำนวยการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

หลงรัก

นิทรรศการประสานอาเซียน

Gloss, Glitter, and Glamour: Lacquer as the Glue of ASEAN cultures

ชาวเอเชียเค้าหลง “รัก” กัน

เพราะ “รัก” เติบโตและแบ่งบานได้ดีในถิ่นนี้ เกิดเป็นวัฒนธรรมหลง “รัก” ขึ้นที่จีนและญี่ปุ่น ก่อนจะแพร่หลายมายังอุษาคเนย์ โดยเฉพาะแถบคาบสมุทร ซึ่งลุ่มหลงใน “รัก” ไม่แพ้กัน

จากป่าลึก สายใยวัฒนธรรมรักยึดโยงไปทั่วเอเชีย คนบนดอยเก็บ “รัก” ป้อนเข้าสู่หัวเมือง คนเมืองส่งขายเป็นสินค้ามีค่า เพราะเป็นที่ต้องการของผู้คนไกลไกล บ้างส่งเป็นส่วยบรรณาการ แต่เมืองหลวง ฝายช่างฝีมือจากต่างสำนักและชาติพันธุ์ ก็ถ่ายทอดเทคนิค ถ่ายทอดทักษะการทำ เครื่อง “รัก” กันไปมา อย่างไม่รู้จบ ... เป็นเช่นนี้มาต่อเนื่องยาวนาน พุดแบบภาษารักรักได้ว่า วัฒนธรรมหลง “รัก” ช่วยประสานผู้คนในประชาคมอาเซียนให้เข้ามา “รัก” กัน

ลองมาดูซิว่า เรื่อง “รัก” ของผู้คนทั้งสิบชาติพันธุ์ มีอะไรน่ารักน่ารักบ้าง

The lacquer culture belongs to the people of Asia. Lacquerware originated from China and Japan, before expanding south. Every society in South East Asia has developed its own style and technique of lacquerware, creating a distinctive role in the lacquer connection.

Hill tribe people collected resin from the jungle, and sent their goods to urban centers. Raw lacquer was then brought to the capital as tribute or as a rare commodity.

Rulers in the capitals consumed lacquer in their grandiose constructions as status symbols of power.

In making lacquerware, people from different ethnicities also exchanged their skills, know-how, and customs. The network of the lacquer culture thus demonstrates the close connectivity of people in this peninsular region.

Lacquer thus can be said to be a glue that has helped bring ASEAN people together.

Let's investigate 10 kinds of lacquerware from 10 societies in Asia and learn how lacquer has impacted on their cultures and traditions. And we can also take this opportunity to understand more about our neighboring countries.

“รัก” ของนักพฤกษศาสตร์

Botanist's Lacquer

Gluta usitata (wall.) Ding Hou

รัก รักเดียวกับรักร้อยมาลัย?

“รัก” ไม่ใช่พืชล้มลุกแบบต้นดอกรักที่ร้อยมาลัย แต่เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่อยู่ในป่าแคชชีพ้องกันเท่านั้น

เชื้อเพื่อภาพ โดย
ดร. วีระชัย ณ นคร
Images Courtesy of
Weerachai Nanakorn, Ph.D.

ภาพจากหนังสือ ไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจไทย
ตอนที่ ๒ โดย ศ.ดร.เต็ม สมีดิษฐ์ พ.ศ. ๒๕๑๘

รัก ญาติมะม่วง

“รัก” ต้นไม้ในวงศ์ ANACARDIACEAE

อาจดูไกลตัว

แต่หากบอกว่าเป็นพืชวงศ์เดียวกับมะม่วง มะปราง มะกอกป่า

และมะม่วงหิมพานต์

“รัก” ก็ดูใกล้ตัวมาอีกนิด

Lacquer: Mango's cousin

“Lacquer” belongs in the Anacardiaceae plant family.

Doesn't sound familiar?

Let's try again. The Anacardiaceae family members include the mango and the cashew.

Now that's more familiar.

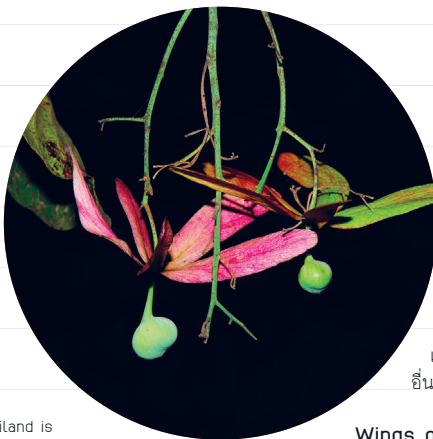

รักใหญ่ใหญ่

“รัก” ที่พบมากในประเทศไทยเป็นรักพันธุ์ *Gluta usitata* (Wall.) Ding Hou ชาวปากกระณู เรียกว่า “เกียง” คนเหนือ เรียก “ฮักหลวง” เรียกตามสำเนียงไทยๆ ว่า “รักใหญ่” เป็นพืชโตในที่สูง ตามป่าโปร่งแล้ง แถบจังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน ถิ่นที่มีประชากรรักใหญ่หนาแน่นที่สุด คือ รัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์

Big Lacquer

The most commonly found lacquer in Thailand is *Gluta usitata*
Its common name is “Big Lacquer” in Thai or the Burmese Lacquer Tree in English.
It thrives in dry and high-altitude forests like ones in Chiang Mai and Mae Hong Son Provinces.
The region most densely populated with Big Lacquer is Shan State in Myanmar

ปีกแห่งรัก

ลูกรักมีปีกคล้ายเฮลิคอปเตอร์ ๕-๖ ใบพัด ปีกนี้เมื่อร้อนตามลมจะทำให้ลูกตกถึงพื้นไกลจากร่มเงาของต้นแม่ ต้นรักจึงกระจายไปทั่วและขึ้นแซมกับไม้ชนิดอื่นๆ ในป่า

Wings of Lacquer

A lacquer seed has 5-6 “wings” and looks like a helicopter.
The wings help the seed drift in the wind to fall far from the tree.
That’s how lacquer trees spread and mingle with others throughout the forest.

รอยรัก

แผลจากการกรีดขูดรักที่ปรากฏบริเวณต้น เมื่อกรีดน้ำรักจะค่อยๆ ไหลออกมา เพื่อซ่อมแซมบาดแผลนั้น หลังจากนั้นต้นจะค่อยๆ สร้างเนื้อไม้ขึ้นมาใหม่

Lacquer Streak

Marks left by lacquer sapping. When wounded, the tree will secrete some resin to heal itself. After that, new “flesh” is generated to cover the wound.

“รัก” ของคนบนดอย

Hilltribe Lacquer

สะก่าง บุญจี
กะเหรี่ยงโป
อมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

Sakang Boonjee
Karen
Om Koi, Chiang Mai

เข้าป่าล่ารัก

สิ่งที่ต้องการล่าจากป่าคือ ยางไม้สีดำ
ไปกรี๊ดรักกัน

ใช้ว่าใครก็กรี๊ดได้ การกรี๊ดยางต้องมีเทคนิค
เทคนิคเฉพาะของแต่ละชาติพันธุ์
เรา ชาวกะเหรี่ยงเป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่ชำนาญใน
การกรี๊ดยาง

หาต้นไม้ไซ้
ต้นรัก พร้อมกรี๊ด อายุอย่างต่ำ ๑๕ ปี

แทง และฝากไว้
น้ำยางจากแผล จะค่อยๆ ไหลลงกระบอกไม้ไผ่
ฝากไว้ครึ่งเดือน จึงค่อยกลับมาเก็บ

กระบอกหนึ่ง ได้น้ำยางเท่าที่เห็น
ถึงได้เป็นของมีค่าหายาก
กว่าจะเต็มกระบอกนี้ ต้องเดินเก็บทั้งดอย

A Lacquer Adventure

The purpose of this trip to the wild is to find
black resin.
Let's go get lacquer!

It's not as easy as it looks. Special techniques are needed.
Each ethnic group has its own technique.
We, the Karen people, are lacquer-tapping masters.

Find the right tree.
A tree big enough for lacquer-tapping must be at least 15
years old.

Leave it like that.
The resin will drip into the bamboo cylinder.
Leave it for half a month. Then come back to collect them.

In each cylinder, you get this much resin.
That's why it's such a rarity.
To get a full cylinder, you have to collect resin from the
whole forest.

มือเป็นแปรง
หัวใจเป็นรัก

Your hand is your brush.
Your heart is devoted to
lacquer.

ฤดูกรีดรักจะกินเวลาเพียง ๓ เดือน
ตลอดฤดูกาล ต้นหนึ่งจะให้น้ำยางรวมกัน
แล้ว เพียงแค่ขวดน้ำดื่มขนาดเล็กเท่านั้น

ถ้าทั้งดอยมีต้นรัก ๕๐ ต้น
เดือนหนึ่ง จะเก็บน้ำยางได้ ๑ แกลลอน ถึง
๑ ปี
ฤดูกาลหนึ่ง จะเก็บได้อย่างเก่ง ๓ ปี
เท่านั้น

There are only get three months in the
lacquer-tapping season each year.
During that season, each tree only gives a
small bottle of resin.

If there are 50 lacquer trees on the hill,
each month you get 1-5 gallons of resin.
That means only 15 gallons a season at most.

แอ็บหมาก

แอ็บหมากของปลตระวางจากลุงสะก่าง บุญจี
ผู้เฒ่าจากอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
รูปแบบ เป็นแอ็บหมากพิมพ์นิยมตามลัทธิชาติ
กะเหรี่ยง ทรงกระบอก มีถาด ๒ ชั้น
พร้อมฝาครอบ ตกแต่งผาด้วนอกด้วยผิวไม้
จักเป็นฟันปลา เกือบย่นออกใคร

ของรักลุงสะก่าง ลุงसानเอง แทงรักเอง
ฝากรักเอง เคลือบรักเอง และหมากก็กินเอง
แต่หมากพลูของลุงดูจะเหี่ยวไปหน่อยนะ

Betel box

This old betel box was owned by Sakang
Boonjee, an elder from the Karen tribe in
Om Koi district, Chiang Mai province. The
cylinder-shaped box has two trays and
a lid decorated with a zigzag pattern of
bamboo shell. Very hip!

This beloved item was made by Sakang
himself, from the lacquer tapping to
lacquer coating, and is used by him alone.

กะเบือ

ขวดจักसानทาร์ก เพื่ออุดรอยรั่ว ทำให้ใส่ของเหลวได้
ชาวกะเหรี่ยงโปนิยมนำมาใส่เหล้าขาวที่ต้มเอง บ้างใส่ไปเช่นผีที่น้ำ
บ้างใส่ไวต์มเอง
แต่ก่อนชายชาวกะเหรี่ยง มีกะเบือพกติดตัวกันทุกคน เดี่ยวนี้หันมาใช้
ขวดน้ำดื่มพลาสติกกันหมดแล้ว

Rice whisky flask

A woven flask coated with lacquer to seal the gaps so that
it can hold liquid. Karen people usually use it to hold their
homemade rice whisky – both for consumption and for
worshipping the spirits.

Karen men in the past all had this type of flask, but the
modern Karen men have resorted to using plastic bottles.

เครื่องใช้คนบนดอย

ผู้ที่อาศัยอยู่บนภูเขาอันซับซ้อนทางไกล มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ไม่ได้ประดิษฐ์ตามมาตรฐานชาวเมือง แม้ดูเรียบง่ายไม่หรูหรา หากแต่มีประโยชน์ใช้สอยครบถ้วน ภาชนะใส่ของส่วนใหญ่ทำจากไม้ไผ่สานเคลือบผิวให้ดำเป็นมันด้วย “ยางรัก” แล็กเกอร์ธรรมชาติ

ทำไมชาวดอยจึงใช้เครื่องจักสานเคลือบรักเป็นคำตอบสุดท้าย ... มีคำอธิบาย ทั้ง “ไผ่” และ “รัก” ต่างก็เป็นวัสดุหาง่ายในป่าที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ และเหตุผลทางภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย

Hilltribe Household Utensils

Living far, far away in the hills does not allow much chance to acquire fancy urban goods. Hilltribe household utensils might not look beautiful according to the urban standard, but they do the job just fine. Most of these containers are made from bamboo coated with natural lacquer.

Why do they choose lacquer-coated bamboo basketry? There's a reason for that. Bamboo and lacquer are abundantly available in the lush forest, and they suit their lifestyle perfectly.

แจ็ก กันขาด

ชาวกระเหรี่ยง เรียก “แจ็ก”
ชาวเมือง เรียก “เปม”
เปมมีสายสะพายนี้ ไม่ได้สะพายไว้กับไหล่
แบบที่เราคุ้นเคย แต่จะรั้งไว้กับหน้าผาก
ยิ่งสัมภาระหนักมาก เวลาแบกยิ่งต้อง
โน้มตัวไปข้างหน้ามากขึ้น

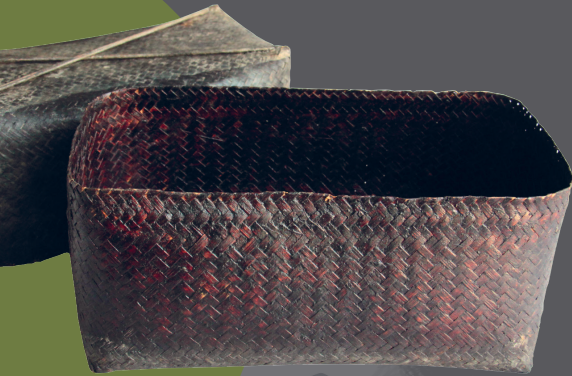
การแข็งตัวของยางรักคือกระบวนการ
โพลิเมอไรเซชัน (Polymerization)
โครงสร้างของน้ำยางจะเชื่อมกันเป็น
ร่างแห สายสะพายเคลือบรักจึงแข็งแรง
คงทน ถึงจะมีเส้นเล็กแต่ก็แบกรับของ
ใหญ่ได้สบาย หนักแค่ไหนก็ไม่หวั่น

Tear proof tote

This tote bag is not slung across the shoulder, but suspended from the forehead. The heavier the bag, the more the hilltribe people have to lean forward.

The hardening of lacquer is polymerization. The structure of the lacquer becomes connected like a net. The lacquer coated strap is therefore durable. Despite its thinness, it can withstand heavy loads easily.

เอื้อเพื่อจัดแสดง โดย
พิพิธภัณฑ์พระบรมมหาราชวัง
Collection of Thammaset Museum

ขมูก กันแมลง

รักที่เคลือบไว้ช่วยป้องกันไม่ให้แมลงเข้าไปกัดกินเสื้อผ้าที่เก็บไว้ในส่วนวิธีการจักสานบวกกับคุณสมบัติของไม้ ที่ยืดหดตัวได้ง่าย ช่วยให้หีบนี้ขยายขนาดได้ เมื่อยัดสัมภาระเข้าไปจนเต็ม เพิ่มระวางบรรทุกขึ้นมาได้อีกนิด

Pest proof trunk

The lacquer coating on this trunk helps keep insects from damaging the clothes inside. The weaving technique, combined with the flexible nature of bamboo, makes this trunk stretchable, adding a little more storage space.

กล่องข้าว กันความชื้น

กล่องข้าวใช้ใส่ข้าวหนึ่งร้อนๆ ย่างรักทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันความชื้นจากไอน้ำซึมเข้าสู่เนื้อไม้ลดการผุกร่อนและขึ้นรา
กล่องข้าวจึงอยู่คู่การใช้ใส่ข้าวไปนานได้อีกนาน

Humidity proof rice basket

This rice basket is used to contain hot, steamy rice. Lacquer helps protect the steam from seeping into the wood and thus prevents molding, prolonging the life of the basket, so that the farmers can use it for a long time.

ขาม กันรั้ว

ยางรักเมื่อแห้งจะแข็งตัวเป็นแผ่นฟิล์ม (โดยเฉพาะ “เกียง” หรืออีกหลวงจะให้ฟิล์มเนื้อหนาเป็นพิเศษ) ชาวต๋อยจึงนิยมใช้เคลือบผิวเครื่องจักสานขามสานใบนี้จึงใส่อาหารทั้งน้ำทั้งแห้งได้สบายๆ พุดแบบสวยๆ ก็คือ รักประสานให้ผิวภาชนะแนบสนิทเป็นเนื้อเดียวกัน

ขามสานจากไม้ไผ่ลงรัก น้ำหนักเบา สะดวกมากยามเดินทาง ไม่นักและแตกง่ายอย่างขามเครื่องเคลือบดินเผาของชาวพื้นราบ

Leak proof bowl

When dried, lacquer becomes a solid film. The hilltribe people use it to coat their basketry crafts. This woven bowl can contain both liquid and solid food. Lacquer helps seal the surface of the bowl, making it leak proof.

A bamboo woven bowl coated with lacquer is lightweight and portable. It is not heavy or fragile like clay bowls used by the people of the plains.

แอ็บ กันสีกหรือ

แอ็บ คือ อับ หรือดัลบ สำหรับใส่หมากเมี่ยง และยาเส้น

รักที่เคลือบไว้ช่วยให้ผิวภาชนะทนต่อการใช้งานยามถอดฝาเข้าตึงฝาดอก ช่วยกันลมและถนอมให้ของที่เก็บข้างในไม่สดเสมอ

ชาวต๋อยเลือกใช้แอ็บสานเพราะน้ำหนักเบา พกพาสะดวก ต่างจากชาวอีสานที่แอบยาทำจากไม้จริง เมื่อต้องเดินทางทั้งหนักและอาจตกแตกได้ (จี๊จ๊ แอบไปดูแอบยาของชาวอีสานได้ ไนโซนเสียวอีสาน)

Sturdy box

This box is used for containing betel or tobacco.

The lacquer coating helps make it sturdy enough to withstand the opening and closing of the lid. It also helps keep the content inside fresh.

Hilltribe people use this kind of woven box because it is lightweight and portable. The Isan people usually prefer real wood, which is heavier and breakable. (Past! Check out the Isan tobacco box in the Isan Lacquer zone.)

“รัก” ของคนไท

Tai Lacquer

คนไท กับการแลกเปลี่ยนเรียนรัก

“คนไท” อาศัยในดินแดนที่เป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน ลึกเข้าไปในพื้นที่ป

“ไทใหญ่” และ “ไทซิ่น” อยู่ในรัฐฉาน ประเทศพม่า

“ไทลื้อ” ในสิบสองปันนา ทางตอนใต้ของจีน และ

“ไทยวน” (ไทโยนก) หรือคนล้านนา ทางภาค

เหนือของประเทศไทย

ล้วนเป็นกลุ่มชนที่มีความใกล้ชิดกัน มีการติดต่อคบค้า
ก่อให้เกิดวัฒนธรรมร่วมที่คล้ายคลึงกัน

วัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่โดดเด่นของคนไทกลุ่มนี้ก็คือ
การผลิตและใช้ภาชนะรูปทรงสวยงามสีดำ-แดง
มีผิวเรียบลื่นเป็นเงาด้วยเคลือบยางรักไว้

คนไทเหล่านี้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาเครื่องรัก
กันอย่างไรร้าง มาดูกัน

Tai People and Lacquer Exchange

Ethnic Tai people live in the mountainous region,
deep in the heart of the continent.

“Tai Yai” and “Tai Khün” people live in Shan state
in Myanmar.

“Tai Lü” people live in Sibsongbanna
(Xishuangbanna) in Yunnan province, South China.

“Tai Yuan” or Lanna people live in the Northern
region of Thailand.

They are all closely related, having traded and
exchanged cultures for a long time. Consequently,
they share many similar cultural attributes.

One of the most outstanding features of ethnic Tai
material culture is the use of smooth, shiny red
and black containers coated with lacquer.

How did they exchange their lacquerware
cultures? Let's take a look.

กล่องหมากไทใหญ่

ไทใหญ่ หรือเจียว ในรัฐฉาน ทางตอน
เหนือของล้านนา ก็นิยมกินหมาก แอ็บ
หมากที่เห็นเป็นพิมพ์นิยมของที่นี่ ทรงแ
เหลี่ยม ฐานกว้างสอบเข้า วาดลายคลื่น

Tai Yai betel box

Tai Yai people in Shan State north of
Chiang Mai also like chewing betel. Their
signature betel box is square-shaped with
a wide base, painted with a wave pattern.

ขันหมากเชียงใหม่

ขันหมาก พิมพ์นิยมของเชียงใหม่ ทำจาก
ไม้ไผ่สาน ด้านบนมีถาดเป็นฝาปิด ดินด้าน
ล่างแผ่ เขียนลวดลายเพื่อความสวยงาม
ด้วยเป็นของใช้ส่วนกลางจึงมีขนาดใหญ่
กว่าขันหมากชาติอื่นๆ

Chiang Mai betel tray

This tray is Lanna-style, made from
woven bamboo. In Chiang Mai, the betel
tray is a shared utensil, so the size is
larger than its counterparts in other
cultures. There is a lid on top with a
wide foot, decorated with paintings for
aesthetic value.

แอ็บหมากม่าน ลายล้านนา

เมื่อครั้งพระเจ้าบุเรงนองเข้าตีเมืองเชียงใหม่ ได้กวาดต้อนชาวฝีมือชาว “ไทยวน” กลับไปเป็นจำนวนมาก เชลยศึกเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่งานเครื่องรักสไคส์ล้านนาให้เฟื่องฟูในเมืองม่าน (พม่า)

แอ็บหมากนี้ เป็นรูปแบบยอดนิยมของชาวพม่า มีลักษณะเป็นถาดกลมซ้อนกันเป็นชั้นๆ มีฝาครอบทรงกระบอก ชาวพม่าเรียกขานกันว่า “กุนอิด”

ส่วนการตกแต่ง ใช้เหล็กแหลมขีดผิวรักเป็นลวดลาย และถมรักสีอื่นเข้าไปแทนที่ในร่องนั้น เทคนิคนี้ชาวพม่าเรียกว่า “ยูนแด่” อันหมายถึงเครื่องครัวของคน “ยูน” ซึ่งก็คือไทยวน หรือไทโยนก ที่คนพม่าใช้เรียกคนล้านนาที่ถูกกวาดต้อนไปเมื่อ ๔๐๐ กว่าปีก่อน

Burmese betel box with Lanna Know-how

When the Burmese empire raided and ruled Chiang Mai during the 16th through 18th centuries, they took many “Tai Yuan” or Lanna craftspeople hostage. These hostages were an important factor in the spread of the art of Lanna-style lacquerware throughout Burma.

This betel box is a signature style of Burma, decorated using sharp metal implements to incise the lacquer to create patterns, before filling those cracks with another contrasting color. This technique is called “Yun Hte” by the Burmese people, Yun referring to the Tai Yuan people held hostage over four centuries ago.

ยูนแด่ = ฮายดอก = คินมะ
Yun Hte Kinma

ขันหมากเชียงใหม่ ลายเชียงตุง

หลังจากล้านนาก่อเป็นของพม่าร่วมสองร้อยปี ก็ถึงยุคแห่งการฟื้นฟูศิลปะวิทยาการอีกครั้ง เมื่อเจ้าเมืองเชียงตุง (ปัจจุบันอยู่ในรัฐฉาน ประเทศพม่า) เข้าสวามิภักดิ์พระญากาวิละ โพรพลชาวไทจีน จึงย้ายครัวเข้ามาตั้งบ้านเรือนในเชียงใหม่

ชาวไทจีนขึ้นชื่อในเรื่องการผลิตเครื่องรัก “ยูนแด่” จึงเผยแพร่ให้กับคนเมือง จนเชียงใหม่กลับมาเป็นแหล่งผลิตเครื่องรักที่สำคัญอีกครั้ง โดยหารู้ไม่ว่าในอดีตชาวเชียงใหม่นั้นเคยถ่ายทอดให้แก่ชาวไทจีนมาก่อน

ขันหมากน้อยใบนี้ตกแต่งลวดลายด้วยเทคนิคขุดลายถมสี ที่เรียกว่า “ฮายดอก” ซึ่งชาวเชียงใหม่เรียนรู้จากเทคนิค “ยูนแด่” ของชาวไทจีน-ชาวพม่า

ในขณะที่ญี่ปุ่นเรียกเทคนิคดังกล่าวว่า “คินมะ” หรือ “คิมมะ” โดยสันนิษฐานว่าคงรับไปเมื่อคราวที่มีการติดต่อค้าขายกันระหว่างอยุธยา กับเอโดะ ซึ่งขันหมากจากเชียงใหม่คงเป็นหนึ่งในสินค้าส่งออก “คินมะ” อาจมาจากคำว่า “ขันหมาก” ก็เป็นไปได้

เทคโนโลยีทรานส์เฟอร์ และโนวเลจแชร์ริ่ง นั้นมีมานานแล้วตั้งหลายร้อยปีก่อน

Tai Yuan Betel Bowl with Tai Khün Know-how

Lanna was ruled by the Burmese empire for over two centuries before the Lanna Renaissance came about. The ruler of Kengtung (now in Shan State of Myanmar) surrendered to the ruler of Chiang Mai in 1804, so the Tai Khün people moved to Chiang Mai.

Tai Khün people were famous for their Yun Hte lacquerware. They spread this art to the Chiang Mai people, until the city became a hub of lacquer production. Little did they know that it was the Chiang Mai people who taught this art to the Tai Khün folks in the first place.

This little betel bowl is decorated using incision and inlay techniques, which the Chiang Mai people had learned from the Yun Hte art of the Tai Khün people in Myanmar.

In Japan, this technique is called “Kinma” or “Kimma.” It is assumed that the technique was exchanged when Ayutthaya and Edo began trading. The Chiang Mai betel bowl was one of the export items at the time.

Technology transfer and knowledge sharing have been around for many centuries.

เอื้อเฟื้อจัดแสดง โดย
พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ
Collection of
Thammasat Museum

เครื่องครัวคนไทย Tai Household Utensils

เปี้ยด

ชาวเชียงใหม่เรียกเครื่องเขินว่า “ควักคว่าง” (เครื่องครัวลงรัก เครื่องครัวลงชาด) จากสีมาตรฐานของเครื่องเขินที่มีสีดำจากรัก และสีแดงจากชาด

ส่วนเครื่องเขิน เป็นคำที่คนกรุงเทพฯ ใช้เรียกงานเครื่องรักจากเมืองเชียงใหม่ โดยเรียกตามชื่อชาติพันธุ์ของผู้ผลิต นั่นคือ “เครื่องเขิน” ของชาว “โทฮีน”

เปี้ยด คือกระบุงสาน มีหู สำหรับใส่ข้าวเปลือก ข้าวสาร หรือธัญพืชอื่นๆ มักทำเป็นคู่เพื่อใส่คานหาม

Deep-bottom basket

Chiang Mai lacquerware typically has two colors – black from lacquer and red from cinnabar.

The deep-bottom basket with holes is used for containing rice and other grains. The holes are for putting a stick through for easy carrying.

หีบ

สำหรับป้อจายใช้ใส่ผ้าเมื่อคราออกรือนไปอยู่บ้านแม่ผู้เฒ่า บางทีเครื่องเขินก็เคลือบแต่รักสีดำล้วน ไม่มีการลงชาดหรือเดิมลวดลายใดๆ หีบนี้จึงรับบางๆ โชว์ให้เห็นลายขัดดอก

Cloth trunk

Men would pack up their personal belongings when they married and moved to the wife's house.

Sometimes the trunk is coated with all black lacquer, without any cinnabar or pattern. This one is thinly lacquered to show the weaving.

จิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน ภาพจากหนังสือ โครงสร้างจิตรกรรมผ่านนัยล้านนา โดย สน สิมารัตน์ จัดพิมพ์โดย มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๖๐ Mural at Wat Phumin, Nan Province

ข้าวปอม

คือตะกร้าสานเคลือบรัก ขนาดเล็กกว่าขันโม่ มีหูสองข้างสำหรับร้อยเชือก สะพายเป็นกระเป๋าทือ ใส่ของใช้ส่วนตัว งามขนาดนี้!

Basket handbags

The lacquer-coated basket has two rings for a strap handle. It's great for carrying personal items. Tr's Chic!

ขันดอก

บ้างว่า “ขันซี” หรือ “ขันดอกชาซี” ขัน ก็คือพาน สำหรับใส่ ดอกไม้บูชาเทียนในงานบุญ พิธีต่างๆ ซี คือ ลูกกรงไม้กลิ้งเล็กๆ ที่เอวขันทำเป็นซี่ๆ ขันดอกชาซีมักไม่นิยมวาด ลวดลายใดๆ เพื่อเน้นให้เห็น รูปทรงองค์เอวคอดๆ และ ลวดลายซี่ๆ เป็นสำคัญ

ขันซีถือเป็นเทรตมาร์ค ของเครื่องเซ่นไหว้ใหญ่ จาก รัฐฉาน แสดงถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างชน เผ่าไทในดินแดนแถบนี้

Flower bowl

The flower bowl contains flowers and incense sticks for religious ceremonies. Its curve is decorated with tiny balustrades around its waist. It doesn't matter what the pattern is – the highlight is the classic shape of the bowl and its striped belt.

The balustrade bowl is a trademark of Tai Yai lacquerware from Shan State. It reflects cultural exchange among the Tai people in the area.

อุบ

อุบสำหรับใส่อาหารถวายพระ พิเศษตรงที่ฝาแต่ละชั้นทำเป็นถาด สำหรับใส่ของ เป็นชั้นต่อไปอย่างเดียวกับปิ่นโต เคลือบรัก และลง ขาดบนพื้นผิวชั้นนอกสุด

ขาด คือผงเรซินนาบาร์ มีสีแดง หนักมากสุก เป็นสินค้าราคาแพงจาก เมืองจีน ใช้ผสมกับน้ำมันตังอิ้ว ใช้ เคลือบหรือเขียนเพื่อเพิ่มลวดลาย และสีสันทให้กับเครื่องเซ่น ปัจจุบัน พบว่าขาดคือ ปรัชชาลไฟต์ เป็น สารพิษ ไม่เหมาะกับการใช้ทำ ภาชนะบรรจุอาหาร

Bowl

This bowl, made for offering food to the monks, is cleverly designed – the top of the lid perfectly fits the bottom of the next layer to make a food carrier. Its surface is coated with lacquer and cinnabar.

Cinnabar is deep red in color. In the past, it was considered a luxury product from China. Its powder could be mixed with lacquer to coat surfaces or draw patterns, adding color to lacquerware. It has been discovered that cinnabar is actually mercury sulfide, which is toxic and not food-grade material.

อุบ

อุบ หรือที่คนไทยเรียกเตียบ เป็นสำหรับใส่อาหารถวาย พระพุทธ ใช้ในพิธีกรรมใหญ่ๆ ของชาวล้านนาเฉพาะในหมู่ ชนชั้นสูงหรือเจ้านายเท่านั้น

ที่เอวของอุบมีการประดับด้วย “ลูกตึง” เพื่อเลียนแบบ ซี่ลูกกรงไม้กลิ้ง โดยการ ใช้ “รักกระแทะ” (ยางรักผสม กับผงถ่าน) พิมพ์ลายและนำไปติดบนเครื่องเซ่น

Bowl

This bowl is for offering food to Buddha images, in grand Lanna ceremonies attended by the elite.

The curve of the bowl is decorated with a raised pattern, using a thick mixture of lacquer and charcoal. A pattern is then molded and stamped onto the bowl.

อุบเอ็กซีเรย์

โครงไม้

ภายใต้ผิวที่มีนาวาราว พลาสติก เราอาจไม่เชื่อว่า เครื่องเซ่นก็คือภาชนะจักสาน อุบเป็นชิ้นรูปจากการขัดดอก ไม้ไผ่เอี้ยที่จักเป็นเส้นแบนๆ คุณสมบัติเด่นของไม้เอี้ย คือมี ลำต้นตรงและช่วงปล้องยาว

เนื้อดำ

ขัดผิวไม้ให้เรียบ ก่อนลง “รัก สมุก” (ยางรักผสมกับผงถ่าน หรือผงดิน) เพื่อปิวให้พื้นผิว เรียบเสมอกัน ทั้งให้แห้ง ก่อน จะทาสีล้นๆ อีกอย่างน้อย ๗ ชั้นจนกระทั่งผิวเรียบเนียน

ผิวแดง

เคลือบเงาชั้นสุดท้าย ด้วยผง ขาดผสมน้ำมันตังอิ้ว แล้วขัด ให้มันวาว

X-ray the bowl

Bamboo skeleton Underneath the shiny plastic surface, you might not guess that lacquerware is actually basketry. This bowl was created with coiled bamboo using straight and long bamboo stalks.

Black flesh

The bamboo is sanded before being coated with a mixture of lacquer and charcoal. The coat is left to dry, before applying at least seven coats of virgin lacquer until smooth and shiny.

Red skin

The top coat is made from lacquer mixed with cinnabar, polished until glossy.

“รัก” ของเสี้ยวอีสาน

Isan Lacquer

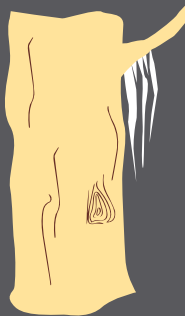
ยางไม้สามสหายแห่งแดนอีสาน Isan's Resin Trio

ต้นรักที่พบในแถบอีสาน
และกัมพูชา คือ พันธุ์
Gluta laccifera

ในประเทศไทย พบมากบริเวณ
อีสานตอนล่าง แถบจังหวัด

อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์
ก็จังหวัดตามแนวเทือก
เขาพนม “ดงรัก” นั่นเอง

The lacquer tree commonly found in
Northeastern Thailand and Cambodia is
Gluta laccifera, or the Khmer Lacquer Tree.
In Thailand, the Khmer Lacquer Tree
is abundant in the lower Northeastern
region such as in the provinces of Ubon
Ratchathani, Sisaket, and Surin, which
border Cambodia.

ยางจากต้น “รัก”

ยางรักมีลักษณะเหนียวข้น
สีคล้ำ ไม่น้ำมันเป็นองค์
ประกอบ เมื่อแห้งจะแข็งตัว
คนอีสานเรียกต้นรักและ
น้ำยางจากต้นรักว่า
“น้ำเกลี้ยง”

แต่อย่าสับสนกับยางของ
ต้นดอกรักนะ ถึงแม้จะชื่อ
“รัก” เหมือนกัน แต่ยาง
ของต้นดอกรักเป็นน้ำยาง
จำพวกแลกทิกซ์ ประเภท
เดียวกับน้ำยางพารา

Resin from the lacquer tree

Lacquer trees produce
thick, sticky, dark
resin. This substance
is oil-free and hardens
when dry.

ยางจากต้น “ยางนา”

ยางนาต้นสูงใหญ่ให้น้ำ
ยางเยอะ น้ำยางหนืด มี
สีน้ำตาลขุ่นและมีสี
ประกอบของน้ำมันใน
ปริมาณสูง เรา จึงเรียกว่า
“น้ำมันยาง”

Resin from the Yang tree

Big and tall Yang
trees produce a lot of
sticky, muddy brown
resin, which has a high
oil content. This type
of resin is commonly
called wood oil.

ยางจากต้น “จิก” “เต็ง” “รัง”

ต้นจิก ต้นเต็ง ต้นรัง ก็ให้
น้ำยางเช่นกัน เมื่อแห้ง
จะจับตัวเป็นก้อน “ชัน”
ลักษณะเป็นผลึกสีเหลือง
ขุ่น เปราะ แตกง่าย ห้อย
ลงมาจกกิ่งไม้แบบเดียวกับ
หินย้อย คนอีสานเรียก
ว่า “ขี้ชัน”

Resin from other trees

Many other trees
produce resin, which
solidifies when dry.
Their resin is typically
yellow and brittle.
Known as dammar gum,
this type of resin
usually hangs from
tree branches.

ขันหมาก

คนอีสานเรียก “ขัน”
คนภาคกลางเรียก “พาน”
มักทำจากไม้จริง เคลือบด้วยชั้น
บดละเอียดผสมกับน้ำมันยาง
ช่วยถนอมเนื้อไม้ให้เป็น
เขียนหมากคู่เอือนได้
นานแสนนาน

เครื่องเคียงที่เคียงร่วมกับหมาก
มีเยอะ นอกจากใบพลู หมากสด
หมากแห้งแล้ว ยังมีปูน ยาเส้น
สีเสียด เปลือกพะยอม และนาว
(สีผึ้ง) สำหรับทาปาก อุปกรณ์
ส่วนควบในขันหมากจึงมีเยอะ
ตามไปด้วย ทั้งตะบันและบ้องปูน

Betel bowl

The Isan betel bowl is commonly
made from real wood coated
with crushed resin mixed with
wood oil to protect the wood,
so that it can be used for a
long time.

Betel chewing is no fun without
other “condiments.” In addition
to betel leaf, fresh betel nuts,
and dried betel nuts, betel
chewing also requires red
lime, tobacco, tree bark, and
wax for coating the lips. That’s
why there are so many “tools”
involved, from a mortar to a
lime tube.

เชื้อเพื่อจัดแสดง โดย
ห้องศึกษามิติทัศน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
Collection of
The Thai Studies Anthropological Collection,
Suranaree University of Technology

ของใช้ชาวอีสาน Isan Household Utensils

เชื้อเพื่อจัดแสดง โดย
พิพิธภัณฑ์เมืองนครราชสีมา โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
Collection of
Korat Museum, the Art and Cultural Center, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

อีกแหล่งที่มาของ Lacquer Another Source of Lacquer

แอบยา

แอบยา หรือ อับ หรือ กล่องใส่ยา
ไม้ใช้ ยาบ้ายาพาราที่ไหน แต่เป็นยาเส้น
สำหรับมวนยาสูบ

ตัวแอบทำจากไม้เนื้ออ่อนสีให้เป็น
แผ่นบาง คัดให้ได้ ทาด้วยยางรัก
ชาวอีสานนิยมใช้ไม้จริงทำภาชนะ
ต่างจากชาวดอยที่นิยมใช้ไม้ไผ่
(แอบปดู้ที่เขตนคนบดอยได้)
ถึงจะหนัก แต่ทนดี

Tobacco box

This box was traditionally used to
contain tobacco for making hand-rolled
cigarettes.

The box is made from sliced and curved
softwood coated with lacquer. Isan
people traditionally used real wood
to make their utensils, whereas the
hilltribe people preferred bamboo. It's
heavier, but also more durable. (Look at
the hilltribe section for a comparison.)

แอบพิศดาร

แอบไม้ขนาดเชิงรูปแมวและสิงโต
๒ ชั้นนี้ ถือเป็นของแปลก นอกจาก
รูปทรงจะแปลกกว่าแอบทั่วไปแล้ว
ยังแปลกที่ลวดรักน้ำเกลี้ยงอีกด้วย

โดยปกติแล้วชาวอีสานไม่นิยมใช้ยาง
รัก เพราะเป็น “ไม้กินคน” คนที่แพ้
จะขึ้นผื่นคัน แดงคันรักยังให้น้ำยาง
กะปริดกะปรอย เทียบกับน้ำมันจาก
ต้นยางนาไม่ได้เลย

Odd box

These cat-shaped and lion-
shaped wooden boxes are odd
items, because of their unique
shapes and the fact that they are
lacquer-coated.

Isan people generally do not use
lacquer because it is not “people-
friendly.” Many people get
allergic reactions from lacquer,
and lacquer trees don't produce
as much resin as Yang trees.

แพ้รัก

ไม่ได้หมายถึงอกหัก แต่คืออาการผื่นแพ้
มีตุ่มพุพองเป็นหนองใส ผิวหนังอักเสบ
ปวดแสบปวดร้อน และ “คัน”
ไม่ว่าจะสัมผัสกับยางรักโดยตรง เข้าใกล้
ต้น โดนละอองเกสร หรือแม้แต่สูดดม
ฝุ่นขี้เถ้า ก็อาจเกิดอาการ “แพ้รัก” ได้
แม้แล้ว ที่เขาเห็นว่า ต้นน้ำเกลี้ยง คือ
“ไม้กินคน”

Lacquer allergy

People who are allergic to
lacquer can develop painful
eczema and blisters which are
incredibly itchy. They can get the
symptoms by touching lacquer,
being near lacquer trees,
contacting lacquer tree pollen, or
even inhaling its particles.

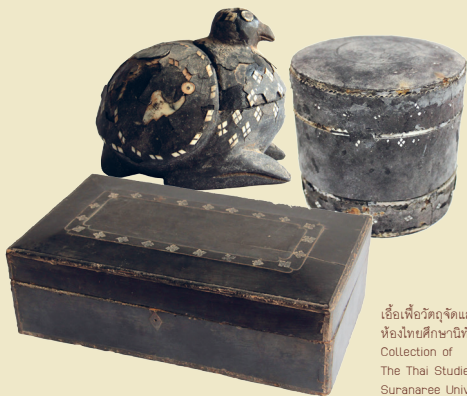
“คุ” ใส่ปลา

คุ คือ ตะกร้าสานจากไม้ไผ่ มีรู
บรรจุน้ำไม่ได้
นำมาขายด้วยชั้นผสมน้ำมันยาง
ใช้ใส่ปลาไปขายที่ตลาด หมู่สุ่ว
ใส่ถึงพลาสติกแล้วปลาจะตาย
สู้กะตาโฮมเมดของช่อยับค้าขาย

Fish basket

This type of basket is made from
woven bamboo and cannot contain
water. Coated with wood oil mixed
with crushed resin, Isan people used
it to carry fish to sell at the market.
Plastic buckets aren't fish-friendly like
this homemade basket.

เอื้อเพื่อวัตถุจัดแสดง โดย
ห้องไทยศึกษาพิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
Collection of
The Thai Studies Anthropological Collection,
Suranaree University of Technology

แอบกระดูกควาย

งานลักรักและประดับกระดูกควาย
งานคักอิหสิของชาวอีสาน
ช่างแต่ละท้องถิ่นจะดัดแปลงและหา
วัสดุที่แตกต่างกันมาประดับพื้นผิว
อย่างชาวกะเหรี่ยงใช้ผิวเปลือกต้นไม้
ชาวจีนลักรักประดับมุก ชาวพม่าและ
ชาวสยามลักรักประดับกระจก ส่วน
ชาวเวียดนามลักรักประดับเปลือกไข่

แอบยาทรงกระบอกใช้ใส่ยาเส้นยาสูบ
กล่องทรงสี่เหลี่ยมใส่ของมีค่า และ
ดลิบรูปนกคุ้มเพื่อคุ้มภัย
เดิมเป็นสมบัติของลุงเสถียร อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี

Buffalo bone box

Coated with lacquer and decorated with buffalo bone, these boxes are true Isan gems. Local craftsmen usually add a unique twist to their work using different materials. Karen craftsmen use bamboo bark. Chinese craftsmen use pearl inlay. Burmese and Siamese craftsmen use lacquer and mirrors. Vietnamese craftspeople use eggshell inlay.

The cylinder box is for tobacco. The rectangular one is for precious belongings. The bird-shaped box is for good luck.

ขบวนขันหมาก

ขันหมากอีสานทำจากไม้จริง เคลือบด้วย
สีซี โดยทั่วไปแบ่งเป็นสามช่อง รูปร่างมีทั้ง
ทรงตรงเอวหนา และทรงเว้าเอวคอด แกะ
ลวดลายเรขาคณิตเลียนแบบลายผ้า

ขันหมากมาแล้ว

ขันหมากนี้มีเพศ ลองสังเกตที่หว่างขาดูสิว่า
เจ้าของเป็นผู้สาวหรือผู้สาว

Betel bowl gathering

The Isan Betel set is made from real wood coated with dammar gum. There are usually three compartments. The shapes can be rectangular or hourglass, each engraved with geometric designs imitating Isan fabric patterns.

Believe it or not! These bowls have genders! Take a peek between their legs. What do you see, male or female?

เอื้อเพื่อวัตถุจัดแสดง โดย
ห้องไทยศึกษาพิพิธภัณฑ์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
พิพิธภัณฑ์เมืองนครราชสีมา
โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Collections of
The Thai Studies
Anthropological Collection,
Suranaree University of
Technology
Korat Museum,
the Art and Cultural Center,
Nakhon Ratchasima Rajabhat
University

เชื้อเพื่อจัดแสดง โดย
พิพิธภัณฑ์เมืองนครราชสีมา
โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
Collection of
Korat Museum,
the Art and Cultural Center,
Nakhon Ratchasima
Rajabhat University

“คู” ตักน้ำ

คู คือ ตะกร้าตักน้ำสานจากไม้ไผ่ ที่ตักน้ำได้ใช้
ว่าเพราะลายสานถี่ แต่เป็นเพราะทา “ซีซี”
ซีซี คือ ก้อนผลึกชันจากต้นไม้ สีเหลืองปน
พอฟ่อใหญ่สานคู่เสร็จ ก็นำซีซีมาทาจนละเอียด
นำมาเคลือบกับน้ำมันยางนานจนแห้งแล้ว
ยาเพื่ออุดรูรั่วเครื่องจักสาน
“คู” ของพ่อใหญ่ตักน้ำจากบ่อได้ ไม่หนักเหมือน
คูสังกะสี หรือแตกง่ายอย่างคูพลาสติก
คูเคลือบซีซี ปัจจุบันหมู่เขาอีสานก็ยังใช้กัน
อยู่เดืออ

Woven water container

The woven bamboo basket can contain water
not because it is tightly woven, but because it
is coated with dammar gum.

Dammar gum is a yellow resin obtained from
some trees. When the basket is woven, the
gum dammar is crushed until powdery and
mixed with sticky wood oil to seal the leaks
of the basket.

The basket can contain water and is not as
heavy as zinc or as fragile as plastic.

Dammar gum coated baskets are still popular
among Isan people today.

เกวียน

เกวียนอีสานมีหลังคาประทุน
เรียกว่า “พวง” ทำจากไม้ไผ่ผูก
ถักด้วยหวาย ใช้ใบตาลหรือใบ
ลานเย็บคลุม แล้วใช้ไม้สาน
ทับบนใบตาลอีกที บ้างก็ใช้นยา
เพื่อช่วยกันแดดฝน

เกวียนเป็นพาหนะสำคัญสำหรับ
“นายฮ้อย” พ้อค้าเร่คุมกอง
คาราวานคือนวัวคือนควาย
เฝ้าเลี้ยง เฝ้าเลี้ยง ไปขายยัง
“เมืองล้ง” (หมายถึง แถบ
ภาคกลาง) โดยต้องรอนแรม
ผ่านทางทุรกันดารเป็นเวลานาน
เดือนๆ

Oxcart

The roof of this Isan oxcart is made
from bamboo and rattan, woven into two
layers. In between the layers are palm-
leaves or sugar palm leaves used as
a lining. Sometimes, the outer shell is
coated with resin to protect it from sun
damage and rain.

Oxcarts were very important for
merchants. They traveled with their
oxen and buffaloes to do business “down
under” (the Central region), which
meant spending months in extreme
environments.

บันทึกในคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม
ได้บรรยายสภาพการค้าในสมัยอยุธยาไว้ว่า

ในฤดูเดือนสามเดือนสี่ จะมีเกวียนบรรทุก
สินค้าจากเมืองโคราช เข้ามาค้าขายที่บ้าน
ศาลาเกวียน ทางตอนเหนือของเกาะเมือง
อยุธยา ของป่าและสินค้าที่ชนเขามีเหลือ
หลาย ไม่ว่าจะเป็นซีผึ้ง ปิกนก ผ้า เนื้อแผ่น
ครึ่งโหม ก่ายาน ติ๊กู หน่องา รวมไปถึง
“น้ำรัก”

The testimony from the late Ayutthaya
era describes the trading scene in the
18th century:

In the third and fourth lunar months,
carts from Korat (present day Nakhon
Ratchasima province) came to trade
in the northern part of Ayutthaya
city, bringing several products with
them, such as beeswax, bird's wings,
fabrics, beef jerky, lac, silk, benzoin,
tin, ivory, and of course “lacquer.”

“รัก” ของชาวสยาม

Siamese Lacquer

สำหรับชาวสยาม รักเป็นทั้งสินค้าและเป็น
ทั้งส่วย

ลุ่มน้ำเจ้าพระยาไม่มีต้นรัก ยางรักจึงเป็น
สินค้านำเข้าที่ราชสำนักสยามผูกขาด เพื่อใช้
ในกิจการของรัฐและเพื่อการส่งออกเท่านั้น

เพราะสยามไม่มีรักให้ใครนี้เอง ราชสำนัก
จำต้องรุกคืบเข้าไปมีอำนาจเหนือรัฐตอนใน
เพื่อครอบครองทรัพยากรเมืองในอาณัติ
ดินแดนเหล่านั้นต่างต้องส่ง “ส่วย” ของป่า
ให้กับสยาม
“รัก” จึงเป็นของบรรณาการแสดงความภักดี
ต่อราชสำนักสยาม

From the Siamese perspective, lacquer was
both a trading good and a form of tribute.

Lacquer trees could not grow on the central
Chao Phraya plains, so lacquer had to be
imported. It was monopolized by the royal
court, which kept lacquer for official use or
export only.

Since lacquer trees did not grow in
Siamese forests, the royal bureau had
to extract this natural resource from
neighboring states and principalities.
Regional dependencies sent tribute in the
form of wild products to Siam as a token
of loyalty. Certainly, lacquer was among
those tributes.

“รัก” ของคนอยุธยา

สมัยอยุธยา ราชสำนักสยามไม่
อาจควบคุมหัวเมืองเชียงใหม่ได้
อย่างเบ็ดเสร็จ ป่าล้านนาเป็น
แหล่งทรัพยากรสำคัญในการป้อน
“สักใหญ่” ให้กับพม่า ส่วนชาว
สยามน่าจะใช้อย่างรัก “น้ำเกลี้ยง”
จากอีสานและกัมพูชาซึ่งราช
สำนักอยุธยามีสายสัมพันธ์ที่แนบ
แน่นกว่า

ฝ่าดูพระธรรมลายรดน้ำ
สันนิษฐานว่าเป็นฝีมือช่างสมัยพระ
เพทราชา เป็นของวัดวัดโพธาราม
เมืองบางกอก ก่อนที่จะได้รับการ
สถาปนาเป็นวัดพระเชตุพนฯ ใน
สมัยรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันวัด
ยังคงเก็บรักษาไว้ ฝีมือการลงรัก
เขียนลายรดน้ำถือเป็นงานช่างชั้น
ครู ด้วยละเอียดสวยงาม เขียน
ลายรูปโกโกอย่างฝรั่งซึ่งคงเป็น
ลายแบบใหม่ในสมัยนั้น

Ayutthaya lacquer

During the Ayutthaya era, the
royal bureau was unable to impose
complete control over Chiang Mai.
Lanna forests were thus an
important source of lacquer for
the Burmese royal court, and the
lacquer that the Siamese people
used possibly came from Isan
and Cambodia, with whom the
Ayutthaya royal court had a closer
relationship.

The panels of this scripture cabinet
were presumably drawn in the late
17th century. They have been at
Wat Pho monastery since then, when
Bangkok was simply a small port
town of Ayutthaya. Only a few panels
are left today. The craftsmanship of
the gilded lacquer art is exquisite
and refined – an equivalent of the
Western Rococo style. The pattern
must have been novel at the time.

ตู้พระธรรมในอุ้งมือ

ในสมัยที่สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวสยามคือคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า การสร้างตู้พระธรรมเพื่อเก็บคัมภีร์ถือได้ว่าเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ช่างจะปวารณาดนเผ่ากฝีมือเขียนลายลงรักปิดทองไว้กับสิ่งที่มีค่าทางจิตใจสูงสุดของชาวพุทธ

ลูเข้าสูยุคแห่งเครือข่ายการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร ศาสนาไม่ใช่ที่พึ่งอีกต่อไป เมื่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ ชีวิตชาวสยามถูกกำหนดโดยศาสดาองค์ใหม่ที่อยู่ในอุ้งมือ แฝงกายมาในรูปของอินเทอร์เน็ต แชท และโซเชียลมีเดีย อันจะช่วยให้มนุษย์รับรู้ความเป็นไปของโลก และติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็วเพียงปลายนิ้วสัมผัส อีกทั้งยังสามารถแสดงตัวตนได้ในสังคมเสมือน ศิลปะลายรดน้ำจึงปรับเปลี่ยนบริบทใหม่ไปปรากฏอยู่บนสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจโฉมใหม่แทน

ปลอกโทรศัพท์เคลื่อนที่ ผลงานลายรดน้ำของ ชนะ ไชยรักษ์ อาจารย์ประจำโรงเรียนช่างฝีมือในวัง (ชาย) ไชยรักษ์จากโครงการพัฒนาพื้นที่ห้วยลานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

Scripture cabinet in your hand

Back then, the Siamese people had strong faith in Buddha's teachings.

Building a cabinet to store valuable scriptures was therefore an act of great merit. The craftsmen would dedicate themselves to creating the best gilded lacquer art befitting the noble merit of Buddhists.

In this age of information overload, religion is no longer of much help. Science and technology have taken over, and the Siamese people's lives are now determined by the new prophet in their hands in the form of Internet, chat applications, and social media. These things help them stay in the know and keep in touch with people, all at their fingertips. They can also express themselves in the virtual society. Gilded black lacquer has been transferred to a new context, now appearing on the new "religious tool" of Thai people.

This gilded black lacquer mobile phone case was created by Chana Chairak, a master craftsman at the Royal Craftsmen School. The lacquer was sourced from the Huai Lan Development Project, Chiang Mai province.

เอื้อเฟื้อจัดแสดง โดย
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
Collection of Wat Pho

“รัก” ของคนเขมร

ทำไมจึงเรียก ยางดำ? เหนียวๆ นี้น่า “รัก”
น่าจะมาจากภาษาเขมร “จัว มูเรียะ” (Chor Mreak)
ซึ่งมีรากศัพท์จากภาษาสันสกฤต “มฺรกุษณ” (Mraksana)
มีความหมายเหมือนคำว่า “รักษา”
เพราะยาง “รัก” ช่วยเคลือบ “รักษา” ไม่ให้คงทน
“รัก” คือ “รักษ์” หรือนี้

“รัก” ของคนกรุงเทพฯ

ยางรักนำเข้าเป็นวัตถุดิบที่ต้องการอย่างสูงของกรมช่างในราชสำนักอยุธยาและกรุงเทพฯ โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมืองเชียงใหม่ต้องส่งบรรณาการเป็นยางรักจำนวนมาก เนื่องจากราชสำนักสยามต้องการใช้ในปริมาณมหาศาลสำหรับโครงการก่อสร้างวัดและวังต่างๆ ทิวพระนคร

ทางหงส์ พระอุโบสถวัดพระเชตุพนฯ อาจเป็นของดั้งเดิมตั้งแต่แรกสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๓ โกลนจากไม้ขนาดใหญ่ มีความสูงร่วม ๓ เมตร ลงรักประดับกระจกเกรียบ

จะเป็นการเกินเลยหรือไม่ที่จะกล่าวว่าเครื่องประดับหลังคาวัดชิ้นนี้เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงอำนาจของราชสำนักสยามในราชธานีรัตนโกสินทร์ ที่มีเหนืออาณาจักรรักอย่างล้นนา

Bangkok lacquer

During the Ayutthaya and Bangkok eras, imported lacquer was in great demand by the craftsmen in the royal bureaus, especially during the reign of King Rama III in the mid-19th century. Beginning in the Bangkok era, Chiang Mai sent large quantities of lacquer as tribute to the royal court, which used it in the construction of temples and palaces throughout the capital.

This roof ornament is presumably from Wat Pho. It could be an original crafted during the reign of King Rama III from a gigantic log over 9 feet high. It is lacquered and decorated with lead-coated glass.

Would it be a stretch to say this roof ornament was symbolic of the Bangkok royal court's power over the Lanna kingdom, which was a top lacquer source?

รัก + กระจก

ชาวอุษาคเนย์ใช้ยางรักในเชิงประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก นอกจากช่วยเคลือบไม้ให้คงทน ยางไม้หนืดเหนียวชนิดนี้ยังมีคุณสมบัติเป็น “กาว” เชื่อมติดวัสดุต่างเนื้อได้ติดอีกด้วย คนโบราณจึงเลือกประดับเครื่องรักด้วยวัสดุหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นกระดุกสัตว์ เปลือกไข่ เปลือกหอย รวมไปถึงกระจกสีอีกด้วย

โดยทางจารีตแล้ว งานลงรักประดับกระจกถือเป็นงานเชิงช่างที่สงวนไว้สำหรับสถาปัตยกรรมของวัดและวังเป็นสำคัญ ยางรักที่ใช้จึงไม่เพียงแต่ช่วยถนอมเนื้อไม้ แต่ยังช่วยยึดกระจกให้เปล่งแสงวิบวับ สะท้อนถึงสถานะ อำนาจ และบารมีของราชสำนักน้อยใหญ่ในดินแดนแถบนี้

Lacquer + Glass

Southeast Asian people used lacquer for functional reasons. Lacquer could prolong the life of wooden utensils. This sticky substance could also double as glue, joining different materials together. The ancient people liked to decorate lacquerware with ornaments made from various materials such as animal bones, egg shells, seashells, and colored glass.

Traditionally, lacquer coating with glass decoration was only for temples and palaces. Lacquer not only protected the wood, but also served as adhesive for the sparkling glass. The glasses reflected the status, power, and grandeur of the royal courts in this region.

ทางหงส์ เครื่องไม้ประดับหลังคาวัด ลงรักประดับ “กระจกเกรียบ” (กระจกเนื้อบาง ดาดพื้นหลังด้วยตะกั่ว) หรือ “กระจกจีน” ของล้านนา (เชิญดู ดาวเพดาน ในวัดล้านนา หน้าต่อไปได้)

Gable ornament for decorating temple roofs. It was lacquered and decorated with thin glass coated with lead on one side, similar to Lanna style lead glass. (See the ceiling fixture at Lanna Temple on the next pages for a comparison.)

พระลักษมณ์ทรงหนุมาน

รูปสลักพระลักษมณ์ทรงหนุมาน ประดับหน้าบัน
วิหารทิศตะวันออกและทิศตะวันตกของวัด
พระเชตุพนฯ มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ เป็น
สัญลักษณ์ที่แสดงว่าวิหารทิศหลังนี้สร้างโดยฝีมือ
ช่างวังหน้า (สมเด็จพระบวรราชเจ้า มหาสุร-
สิงหนาท พระอนุชาพระพุทธยอดฟ้าฯ)

หนุมาน แกะสลักจากไม้โดยฝีมือช่างร่วมสมัย
เมื่อหลายสิบปีก่อน เพื่อติดตั้งบนหน้าบันวิหาร
ทิศตะวันตก ทดแทนชิ้นเก่าที่ชำรุด งานชิ้นนี้ยังไม่
เสร็จสมบูรณ์ เผยให้เห็นผิว kayu หนุมานที่ลึกรักไว้
แต่ยังมีได้ประดับกระชกขาว วานระเือกจุฬะพระราม
จึงปิกายสีดำ ไม่ใช่ลิงเผือกที่เราคุ้นเคย

Lakshmana stepping on Hanuman

The figure of Lakshmana stepping on Hanuman has been on the pediments on the east and west buildings of Wat Pho since the reign of King Rama I. It was a symbol that the buildings were built by artisans belonging to the Front Palace (King Rama I's brother).

The Hanuman figure on display was carved from wood by a contemporary artisan several decades ago to replace the old one on the pediment of the western building. However, the commission was put on hold, so the piece is unfinished. You can see that Hanuman's skin is lacquered, but not yet decorated with white glass. Rama's favorite monkey therefore is dark-skinned, not the more familiar white-skinned version.

เชื้อเพื่อจัดแสดง โดย
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ
Collection of Wat Pho

ชั้นบัวกลุ่มยอดเจดีย์ ลงรักประดับ
กระชก เพื่อความblingbling

Pagoda peak decorated with
lacquer and glass for added
glamour.

รัก + ทอง

Lacquer + Gold

รู้หรือไม่ว่า พระพุทธรูปทองคำทั้ง
หลาย ไม่ว่าพระไม้ พระปูน หรือ
พระสำริด ต่างก็ต้องลงรักและเมื่อ
แห้งหมาดจึงปิดทองคำเปลว ย่างรัก
เหนียว ช่วยยึดอนุภาคทองให้ติดทน
ไม่ลอก การที่รักแห้งช้าๆ ทำให้ช่าง
ปิดแผ่นทองคำเปลวได้อย่างประณีตไม่
ต้องเร่งรีบก่อนที่รักจะแห้งไปเสียก่อน

ชิ้นส่วนทองคำ หลุดร่อนจากพระพุทธรูป
รูปในพระระเบียงวัดพระเชตุพนฯ ด้าน
ในเห็นร่องรอยการลงรักปิดทองอย่าง
ชัดเจน

Did you know? Many golden
Buddha images, whether they
are made of wood, plaster, or
bronze, need to be lacquered.
Just before the lacquer dries,
gold leaves are applied to the
image. The stickiness of the
lacquer helps the gold leaves
adhere to the statue. Lacquer
also takes many days to dry,
so the artisans can take their
time applying the gold leaves
meticulously, without the need
to rush.

These golden fragments flaked
off from one of Buddha statues
in the Wat Pho galleries. There
is strong evidence of lacquering
and gilding.

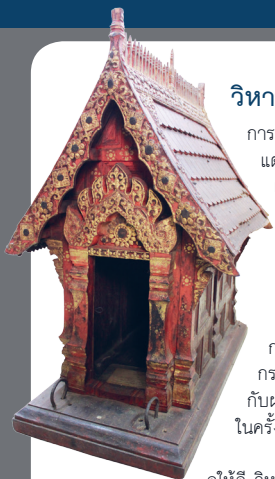

“รัก” ของคนล้านนา

Lanna lacquer

ชาวล้านนา นอกจากนิยมใช้ “รัก” ในภาชนะเครื่องเซ่นที่เน้นประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังใช้ “ยางรัก” กับเครื่องสักการะทางศาสนาอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นสัตตภัณฑ์ วิหารน้อย หรือขันแก้วใส่เครื่องบูชา ล้วนอลังการงานสร้าง ลงรักปิดทองอย่างประณีตงดงาม แสดงถึงพลังศรัทธาของชาวล้านนาที่มีต่อพระพุทธศาสนา

Lanna people mainly used lacquer for their household utensils, but for them, lacquer also served a religious purpose. Lacquer was also used to make a great candelabra with seven arms for worshipping the Buddha, and an offerings tray. They were exquisitely decorated with lacquer and gold inlay, reflecting the strong faith the Lanna people had in Buddhism.

วิหารน้อย

การสร้างวัดถือเป็นเรื่องใหญ่ แต่ชาวล้านนามีวิธีที่ทำให้เป็นเรื่องเล็กได้

วิหารน้อยสร้างจากไม้ ประดับตกแต่งด้วยการแกะสลัก บ้างลงรักปิดทอง (ลายคำ) บ้างปั้นรักประดับลวดลาย (รักกระหนะ) และประดับกระจกเพิ่มความวิบวับให้กับผลบุญจากการถวายวิหารในครั้งนี้

ดูให้ดี วิหารน้อยก็คือ โมเดลต้นแบบที่ถ่ายทอดฝีมือเชิงช่างจากรุ่นสู่รุ่น อย่างวิหารหลังนี้ เป็นวิหารปิด (ข้างเอก) มุงหลังคาแบบแป้นเกล็ด ด้านหน้ามีซุ้มโขง สันขอบหลังคามีการตกแต่งด้วยงานลงรักปิดทอง

Miniature shrine

Building a temple was a big deal, but Lanna people could make it smaller. Instead of building an actual temple, they would build a miniature shrine from wood, decorated with carvings, lacquer, and gold inlay. Sometimes they would create a raised pattern using lacquer paste and add mirrors to add sparkle to their creation.

Taking a closer look, we can see that a miniature shrine is a smaller replica of an actual temple, created using skills that have been passed down from generation to generation. This miniature shrine has a shingle roof, an arched entrance, and a roof ridge decorated with gilded lacquer.

ขันห้าโกฐาก

มีสี่มุมแต่เรียก “ขันห้า”

ขัน คือ พาน

โกฐาก คือ กอง

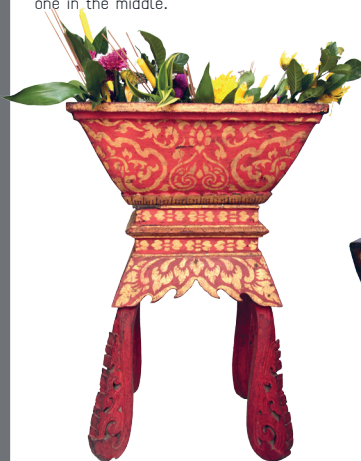
รวมกันจึงหมายถึง พานสำหรับถวายดอกไม้ ธูปเทียนพระพุทธ โดยแบ่งเป็น ๕ กอง เพื่อบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ปิตามารดา และครูอาจารย์ แล้วมุมที่ห้าวางตรงไหน? ตอบ ตรงกลาง

“Five values” offerings tray

The five values are Buddha, dhamma, monks, parents, and teachers.

The tray was used to contain flowers, incense sticks, and candles for worshipping Buddha.

Offerings would typically be placed in five piles – one on each of the four corners, and one in the middle.

ดาวเพดาน

ดาวเพดานสโธลลันนา ประดับ “กระจกจีน” หรือ “แก้วจีน” เป็นกระจกแผ่นบางคาดพื้นหลังด้วยตะกั่ว (จีนคือตะกั่ว) บางจนใช้กรรไกรตัดได้ มีสีฉูดฉาด ไม่สดใสอย่าง “แก้วอังกะวะ” (แบบดูได้ที่ดาวเพดานของพม่าในหน้าถัดไป)

“กระจกจีน” ของชาวล้านนา ก็คือ “กระจกเกรียบ” ที่ชาวยุโรปเรียกกัน (ดูเปรียบเทียบได้ที่ทางหงษ์วัดโพธิ์ในหน้าที่แล้ว)

Ceiling fixture

This Lanna-style ceiling fixture is decorated with “lead glass,” which is a type of glass coated with lead on the back. It can be cut with scissors, and the color is not as vivid as Ava glass. (See Burmese ceiling fixture on the next pages.)

There was a kind of Lanna lead glass in Siam as well, which was called “crisp glass” after its thinness. (Compare this one with the decorative pieces on the roof of Wat Pho in the Siamese lacquer zone on the previous pages.)

สัตตภินท์

โต๊ะหมู่บูชาของชาวล้านนา

สัตตภินท์เป็นเครื่องบูชาสำหรับปักเทียนบูชาพระรัตนตรัยในพระอุโบสถ มาจากคำว่า สัตตภินท์ หมายถึงภูเขาที่ล้อมรอบเขาพระสุเมรุ ๗ ชั้น ส่วนบนทำเป็นเชิงเทียน ส่วนกลางเป็นแผ่นไม้แกะสลักประดับกระจก ส่วนฐานนิยมแกะเป็นรูปสัตว์
ลองสังเกตดูฐานสัตตภินท์ชิ้นนี้ เป็นนกมีงวง เป็นช้างมีปีก คือสัตว์อะไร

Seven-branched candelabra

Lanna people’s altar table

The seven-branched candelabra represents Mount Meru’s seven surrounding mountain ranges. The peak of each branch is a candle holder. The body is made of carved wood decorated with glass. The base is usually carved into animal forms.

Check out the base of this candelabra. The bird-like creature has a trunk, or perhaps it is an elephant with wings. What animal is it?

“รัก” ของคนล้านช้าง

Lan Xang lacquer

ชาวลาว ไม่ว่าจะลาวล้านช้าง (ประเทศลาวในปัจจุบัน) และ ลาวอีสาน (ในประเทศไทย) ล้วนนิยมสร้างพระพุทธรูปจากไม้ ลงรักปิดทอง พานไม้ใส่ดอกไม้บูชา ก็นำมาลงรักด้วยเช่นกัน

Lao people, both in Lan Xang (presently Lao PDR) and in Isan (presently Northeastern Thailand), liked to make Buddha statues decorated with gilded lacquer. Their worshipping tray was also coated with lacquer.

พระไม้

การสร้างพระไม้เป็นประเพณีนิยม พบได้ทั่วไปในลาว ตั้งแต่หลวงพระบางทางเหนือถึงทางใต้แถบจำปาสักเรื่อยมาถึงอีสานของไทย พระไม้ลาวมีลักษณะเรียบง่าย แกะอย่างหยาบๆ เป็นงานประเภทดีใจวาย ทำเองก็ได้ (บุญ) ง่ายจัง เป็นงานที่ผู้ว่าสลักถวายวัดเพื่อเป็นพุทธรูปชาด้วยเหตุนี้พระไม้แต่ละองค์จึงมีหน้าตาไม่ซ้ำกันเลย

เชื้อเพื่อวัดจัดแสดง โดย
ห้องไทยศึกษาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
พิพิธภัณฑ์เมืองนครราชสีมา โดยสำนักศิลปะและ
วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
Collections of
The Thai Studies Anthropological Collection,
Suranaree University of Technology
Korat Museum, the Art and Cultural
Center, Nakhon Ratchasima Rajabhat
University

พานหมาก

พานไม้ท่อน้ำเกลี้ยง (รัก) ใช้เป็นพานหมากก็ได้ หรือใส่ดอกไม้รูปเทียน ใช้ในพิธีกรรมก็ได้

Betel tray

This lacquer coated betel tray can be used for containing betel or religious offerings in a ceremony

Wooden Buddha statues

It was a popular tradition in Lao, from Luang Prabang in the north down to Champasak in the south, spreading to the Northeastern region of Thailand.

Lao wooden Buddha statues are simple, straightforward, and roughly done, because they were not made by experienced craftsmen. They were more like DIY items created by ordinary men for offering to the temple. This is why each of them is a limited edition item.

เชื้อเพื่อวัดจัดแสดง โดย
ห้องไทยศึกษาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
Collections of
The Thai Studies Anthropological Collection,
Suranaree University of Technology

เชื้อเพื่อวัดจัดแสดง โดย
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม
จังหวัดลำปาง
Collection of
Wat Phra Kaew Don Tao Museum,
Lampang Province

“รัก” ของคนพม่า

Burmese Lacquer

งานเครื่องรักของพม่านั้นที่เครื่องใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา โดยมักทำเป็นรูปเคารพ เครื่องพุทธบูชา และภาชนะเพื่อใส่เครื่องสักการะ

Burmese lacquer is mainly used for ritual objects, such as religious icons, offerings to Buddha, and containers for offerings.

ดาวเพดาน

ดาวเพดานลงรักประดับกระจกหนานูน สีสดใส เป็นแก้วหุ้มอย่างดีที่ชาวพม่าเรียกว่า “กระจกฝรั่ง” เป้าจากทรายตามเทคนิคที่เรียนรู้จากฝรั่งเศส นิยมมากจนเกิดโรงงานผลิตกระจกในกรุงอังวะอย่างเป็นล่ำเป็นสัน

ในล้านนา เมื่อคนหบดีชาวพม่าเข้ามาค้าไม้ในลำปาง “กระจกฝรั่ง” จึงแพร่หลายในนครลำปาง เรียกกันจนติดปากว่า “แก้วอังวะ” ตามชื่อแหล่งผลิต

เปรียบเทียบ

ดาวเพดานแก้วอังวะ กับ ดาวเพดานแก้วจีน จากสถาปัตยกรรมล้านนา ในหน้าที่แล้ว แตกต่างอย่างงดงาม?

Ceiling fixture

This ceiling fixture is lacquered and decorated with thick glass in vibrant colors, known to the Burmese people as “Western glass.” The glass was made using the French glass blowing technique, which was so wildly popular at one point that numerous glass factories were set up in Ava to meet demand.

When Burmese millionaires went to trade timber in Lampang city (now part of Northern Thailand), “Western glass” became popular in Lampang as well. It was named “Ava glass” after the production source.

Compare this “Ava glass” ceiling fixture and the “Lead glass” ceiling fixture in the Lanna temple on the previous pages. Do you see a difference in beauty?

ซุ้มพระ

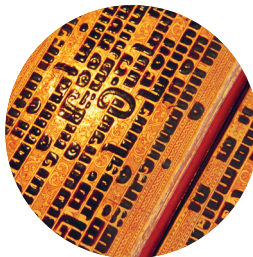
บ้านเรือนชาวพม่า นิยมวางแท่นประดิษฐานพระพุทธรูป ที่จำลองแบบมาจากราชบัลลังก์ในพระราชวังมัณฑะเลย์ (ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติย่างกุ้ง)

อลังการงานรักแบบฉบับชาวพม่า ด้วยความเก่งกาจในการแกะสลักไม้ การลงรัก ปิดทอง และการประดับกระจก ทำให้งานรักมีความประณีตโดยเฉพาะงานช่างมัณฑะเลย์ยิ่งมีความวิจิตรอลังการเป็นพิเศษ

Holy shrine

Burmese people commonly keep a Buddha image on a decorative platform replicating the royal throne in the Mandalay Palace. (It is presently on display at National Museum of Myanmar in Yangon.)

Such lacquerware splendor is skillfully created by Myanmar craftspeople, Mandalay craftspeople in particular, who are experts in wood carving, gilded lacquering, and mirror arts. Their crafts are exquisite and exceptionally refined.

ลานเงิน

คัมภีร์ลงรัก ทำจากผ้า ไบลาน หรือแผ่นไม้บางๆ ทบกันแบบสมุดไทย ลงรักขัดจนผิวเรียบเป็นมัน ตกแต่งด้วยลายปิดทองรดน้ำ ตัวอักษรผึกขามสีดำเขียนด้วยยางรักที่เคียวจนเหนียวขึ้นเป็นภาษาบาลี และมีประทับกับไม้ลงรักปิดทองรดน้ำ

Lacquered scripture

These Buddhist scriptures are made with cloth, palm leaves, or thin sheets of wood, folded like a book, lacquered, and polished until shiny. The plates are then gilded and inscribed with black sticky lacquer, flanked by gilded wood.

ซุนโอ๊ะ

คนล้านนาเรียก “อุบ” แต่คนไทยภาคกลางเรียก “เตียบ” ถือเป็นเครื่องเซ่นสรวงเจรของชาวพม่า ใช้เป็นสำหรับใส่อาหารถวายพระเจ้า

อุบพม่า ลงรักปิดทองประดับกระจกบนผิวไม้และโลหะดล

Sun-Oke

Sun-Oke is a lacquerware art form that is considered a Burmese signature. Hsun Ok is used for presenting food for the holy, such as monks or royalty. The bowl and the covering is decorated with mirrors on gilded lacquerware and lace metal.

“รัก” ของคนขแมร์

Khmer Lacquer

โขนขแมร์

ราชสำนักขอมกับพุทธาธิปไตยศาสนาพราหมณ์จากอินเดียผ่านมหากาพย์รามายณะ หรือที่ชาวเขมรเรียกกันว่า “เรียมเกรดี” ก่อให้เกิดพิธีกรรมเกียรสมุทร และการแสดง “ละโคนพระกรรณา” ที่ผู้เล่นสวมหน้ากากเป็นร่างทรงอันศักดิ์สิทธิ์ของเหล่าเทพ

ละโคนพระกรรณา คือต้นเค้าของการละเล่นชักนาคดึกดำบรรพ์ของราชสำนักอยุธยา ผู้เล่นต้องสวมหน้ากากเช่นเดียวกับละโคนพระกรรณาของขอม ซึ่งได้ชื่อใหม่ในกรุงศรีอยุธยาว่า “โขน”

โขนไทยจึงมีต้นทางจาก “ละโคนเขมร” และแสดงเรื่องที่มีต้นเค้าจากรามายณะเหมือนกัน

Khmer Masked Dance

The Khmer royal court also adopted Hindu beliefs and the Ramayana epic, which is called “Reamker” in Khmer. During the Angkor period, the Churning of the Ocean of Milk was a sacred ritual performed for the coronation ceremony of the new king. Performers donned the masks as representatives of Hindu gods in the epic.

The royal court of Ayutthaya also performed the Churning the Ocean of Milk for coronation ceremonies. Performers also wore masks like the Khmer version.

This sacred performance in the royal ceremony was later developed into the mask dance called “Khon” in Thai, or “Lakhaoun Khaol” in Cambodian, with Ramayana epic as the only story performed.

ขแมร์เรอเนซองส์

ใครจะเชื่อว่าเพียง ๔-๕ ปีที่เขมรแดงเข้ายึดประเทศกับพุทธา ได้ถอนรากถอนโคนวัฒนธรรมเขมรไปแทบหมดสิ้น ทั้งนักร้อง นางรำ และช่างฝีมือ ต่างผ่านช่วงเวลาแห่งความทุกข์ยากอดอยากและอดตายไปเป็นจำนวนมาก จนแทบไม่เหลือช่างชั้นครูที่ถ่ายทอดศิลปะประจำชาติ

ผ่านมาแล้วกว่าสามทศวรรษ กับพายุยังคงพัดมาจากบาดแผลของสงครามกลางเมือง การฟื้นฟูศิลปะวิทยาการยังคงดำเนินต่อไปโดยเฉพาะนาฏศิลป์และงานช่าง

ยาง “รัก” ก็มีสวนช่วย “รักษา” บาดแผลทางใจ และสร้างความภาคภูมิใจให้ชาวกัมพูชาอีกครั้ง

Khmer Renaissance

Cambodian mask-making traditions were revived after the Khmer Rouge nearly eradicated this centuries-old wisdom.

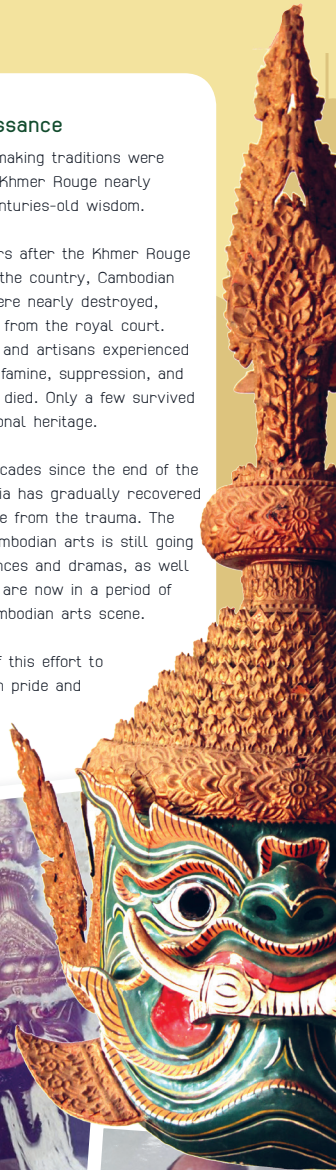
Within only 5 years after the Khmer Rouge regime took over the country, Cambodian traditional arts were nearly destroyed, particularly those from the royal court. Singers, dancers, and artisans experienced a terrible time of famine, suppression, and harassment. Most died. Only a few survived to inherit the national heritage.

Over the three decades since the end of the civil war, Cambodia has gradually recovered its artistic heritage from the trauma. The renaissance of Cambodian arts is still going on. Traditional dances and dramas, as well as craftsmanship, are now in a period of revival on the Cambodian arts scene.

Lacquer is part of this effort to restore Cambodian pride and cultural heritage.

อน สก ช่างเอกแห่งกัมพูชา ผู้ฟื้นฟูศิลปะการทำหัวโขน
อน สก ๒๔๘๗-๒๕๔๔
An Sok (1944-2006) – the master of Khmer mask making.

หัวรามสูร

หัวยักษ์รามสูร ผลงานของ “ออน ซก” ช่วงทำหัวโขนชั้นบรมครูชาวกัมพูชา หนึ่งในช่างหลวงไม่กี่คนที่มีชีวิตรอดจากสงครามกลางเมือง

หน้ากากหัวโขนของกัมพูชานั้นเป็นงานเปเปอร์มาเช่ทำจากกระดาษ แต่งลวดลายด้วย “รักสมุก” (ยางรักผสมชัน น้ำมันยาง และผงถ่าน) กดลงพิมพ์แล้วนำไปตีลาย ประดับ ลังรัก ปิดทอง ระบายสีให้สวยงาม

Giant head

This Ramasura head is the work of master An Sok, a well-respected Khmer mask maker. He was one of a handful of highly-skilled artisans who survived the war.

This mask is made from papier mâché. Other decorative elements are cast in molds with a mixture of lacquer, gum, wood oil, and charcoal and attached to the mask. Apply lacquer, gold leaf, and then paint.

หัวทศกัณฐ์

เขมรเรียกการแสดงโขนว่า “โลขน โขล” ผู้แสดงสวมหัวโขนเช่นเดียวกับโขนไทย หัวโขนนี้คือหัวทศกัณฐ์หน้าทอง หรือที่ชาวเขมรเรียกว่า กรงเรียม

ศิลปะการทำหัวโขนเกือบจะขาดตอนไปในยุคเขมรแดง แต่โชคดีที่พี่น้องตระกูล “ออน” นำโดย สีทา และโตะลา ครูช่างจากมหาวิทยาลัยราชวชิรศิลป์แห่งกัมพูชา ได้สืบทอดมรดกเชิงช่างนี้จากพ่อผู้ล่วงลับ

Great and gold giant head

This mask is the character of Ravana which is called Krong Reap in Cambodian.

The art of making dance masks nearly came to an end during the Khmer Rouge regime. Luckily, the An brothers, led by Sitha and Tola (both are teachers at the Royal University of Fine Arts in Phnom Penh), inherited this tradition from their deceased father An Sok.

หัวหนุมาน

หัวหนุมานร่วมสมัย ไม่ใช่เล่นโขน แต่เป็นของที่ระลึกจากกัมพูชา ผลงานจากสตูดิโอของ ออน โตะลา ตระกูลช่างหัวโขนที่มีชื่อเสียง หัวโขนสมัยใหม่ ทำจากกระดาษ ไม่ใช่รัก แต่ตกแต่งลวดลายด้วยเรซิน

Monkey head

This fanciful Hanuman mask is not for donning in a dance drama, but rather, is a chic souvenir from Cambodia. Here is a vivid work from An Tola's studio. He was born in a famous mask-making family. Present-day dance masks are made from papier mâché, decorated with patterns cast with synthetic resin rather than natural lacquer.

เชื้อเพื่อวัตถุจัดแสดง
โดย ออน โตะลา
Collection of
Mr. An Tola

“รัก” ของสหายเวียดนาม

Vietnamese Lacquer

รักข้ามขอบฟ้า

เวียดนามเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกอย่างฝรั่งเศส ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม เครื่องเงินแบบ “เวียดนาม ประเพณี” จึงกลายร่างเป็นงานศิลปะสมัยใหม่ งานอาร์ตลูกครึ่งสายพันธุ์ใหม่นี้ได้รับการขนานนามว่า จิตรกรรมเครื่องเงินหรือภาพวาด “เงินหม่าย”

เงินหม่าย เป็นเทคนิคที่โรงเรียนประณีตศิลป์แห่งอินโดจีน (หรือ เอกอล เด โบซาร์ เดอ เล็งโดซิน) ที่เมืองฮานอย เป็นผู้นำมาประยุกต์ใช้ สถาบันศิลปะแห่งนี้ก่อตั้งโดยเจ้าอาณานิคมอย่างฝรั่งเศสที่เล็งเห็นว่า เครื่องเงินไม่อาจจำกัดอยู่เพียงเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ก้าวข้ามเป็นงานศิลปะที่มอบทั้งความงามแก่สายตาผู้ชมและได้บันทึกประวัติศาสตร์ของเวียดนามผ่านงานจิตรกรรมเงินหม่ายไว้อีกด้วย

Lacquer Beyond Frontiers

France's colonization of Vietnam ushered in many Western cultural influences. Traditional Vietnamese lacquerware was adapted to include more contemporary elements. The hybrid art form was named Son Mai Painting.

Son Mai Painting is a technique first taught at the Indochina School of Fine Arts (École des Beaux-Arts de l'Indochine) in Hanoi, which developed this applied art. The School was founded by the French, who believed that lacquer techniques should be used not just everyday items, but also for artistic creations of great aesthetic value reflecting Vietnam's history.

วิคตอร์ ดาร์ดีเยอ จิตรกรชาวฝรั่งเศส ผู้ก่อตั้งโรงเรียนประณีตศิลป์แห่งอินโดจีน (ท่านนี้เคยเปรียบได้กับศิลปินศรีแห่งมหาวิทยาลัยศิลปากร) และโจเซฟ แองก์แบร์ตี ครูหนุ่มที่เป็นกำลังสำคัญในการผลักดันให้ศิลปินเวียดนามใช้เทคนิคการทำเครื่องเงินไปสร้างเป็นผลงานจิตรกรรมแบบตะวันตก

โรงเรียนประณีตศิลป์แห่งอินโดจีน คือต้นเคาของโรงเรียนวิจิตรศิลป์แห่งฮานอย ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยวิจิตรศิลป์แห่งเวียดนาม

Victor Tardieu (1870-1937) was a French painter who founded the Indochina School of Fine Arts (École des Beaux-Arts de l'Indochine). Joseph Inguimberty was an important teacher who helped promote traditional Vietnamese lacquerware as a Western art form.

The Indochina School of Fine Arts was the precursor of Hanoi College of Fine Arts. Later, the name was changed to Vietnam University of Fine Arts.

ภาพ “วัดเงินสิ่งดาว” โดย วันเจียน ผลงานชิ้นนี้โดดเด่นด้วยการผสมผสานรูปแบบการเรียงภาพต่อกันแบบฉาบบังตาของศิลปะตะวันออกกับอิทธิพลโมเดิร์นอาร์ตยุโรปแห่งศิลปะตะวันตก

This 4-panel picture, entitled “Tran Huong Dao Temple” by Van Chien, is a good depiction of how the artist modified the tradition of making a lacquered folding screen into a new art form. It also shows a strong influence of modern art movements from the West.

เชื้อเพื่อจัดแสดง โดย แกลเลอรี
Collection of BaBa Gallery

รายละเอียดของภาพ “ฮานอยในปี ๒๔๗๐” โดย โต๋ซวนหวาน แสดงให้เห็นการประยุกต์วัสดุท้องถิ่นเข้ากับการศิลปะร่วมสมัย ศิลปินเลือกใช้เปลือกไข่ซึ่งเป็นวัสดุยอดนิยมในการประดับเครื่องเงินเวียดนามมาแต่โบราณ ลองพิศดูโครงร่างขาวขาววาวตาในภาพ ใกล้ใกล้สิ

Details of “Hanoi in 1927” by Do Xuan Doan showcase the use of egg shell, which is a popular decorative element in Vietnamese lacquer art. Don't the shiny white fragments in this picture look familiar? Take a closer look to see what they are.

รักที่ระลึก

ภายใต้นโยบาย “โดยเหมา” หรือแผนปฏิรูปเศรษฐกิจของรัฐบาลสังคมนิยมเวียดนาม มีการสนับสนุนให้พัฒนาเครื่องเงินท้องถิ่นเพื่อการส่งออก นำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก และส่งผลให้ตลาดโลกรู้จักเครื่องเงินสัญชาติเวียดนามดียิ่งขึ้น

อุตสาหกรรมเครื่องเงินในเวียดนามจึงเติบโตขึ้นอย่างเป็นล่ำเป็นสัน รัฐบาลได้สนับสนุนให้ช่างฝีมือพัฒนารูปแบบให้มีความหลากหลาย เกิดหมู่บ้านเครื่องรักที่กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ อีกทั้งมีการปลูกต้นรักในเชิงเศรษฐกิจ รักแกนมองของเวียดนาม โตเร็ว ให้น้ำยางมาก และกรีดได้ตลอดปี

เครื่องเงินสัญชาติเวียดนามสินค้าที่ระลึกจากฮานอย สวยงาม และเป็นที่รู้จักอย่างดีในตลาดโลก

Tourist lacquer

Following the Doi Moi economic reforms of the Vietnamese socialist government in the 1990s, lacquerware was developed for export, bringing a large amount of income to the nation, and creating more recognition for Vietnamese lacquerware on the world market.

The Vietnamese lacquerware industry has thus grown so significantly that lacquerware villages have been plotted on tourist maps. Lacquer tree plantations have also been doing good business. Vietnamese lacquer trees are fast growing, provide more sap, and can be sapped throughout the year.

These lacquerware items are nice souvenirs from Hanoi. Do you want to spend some money on them?

“รัก” ของคนญี่ปุ่น

Japanese Lacquer

ญี่ปุ่นเป็นอีกชาติหนึ่งที่มีวัฒนธรรมการใช้เครื่องรักมาอย่างยาวนาน ชาวอาทิตย์อุทัยเรียกยางรักว่า “อุรุชิ” และเรียกเครื่องเขียนว่า “ชิกกิ”

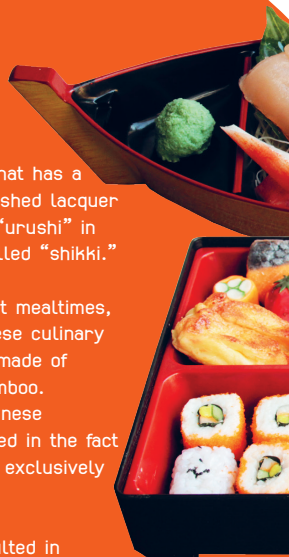
จะว่าไปแล้ว ภาชนะส่วนใหญ่ของชาวญี่ปุ่น ไม่ว่าจะเป็นถ้วย ถาด ชาม กล่อง ล้วนเป็นเครื่องเขียนที่นิยมทำจากไม้กลึงมากกว่าไม้ไผ่สาน มีศาสตร์การทำที่ละเอียดซับซ้อน เฉพาะ “อุรุชิ” ที่ใช้เคลือบก็มีให้เลือกหลายสิบกรรมวิธี และประดิษฐ์อุปกรณ์เครื่องมือสำหรับการทำเครื่องเขียนโดยเฉพาะ

ด้วยความพิถีพิถันและการเอาใจใส่ส่งผลให้เครื่องเขียนสัญชาติญี่ปุ่นมีคุณภาพดี ชาวญี่ปุ่นมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตเครื่องเขียนจนเกิดเป็นสกุลช่างที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ

Japan is another Asian country that has a highly developed and well-established lacquer culture. Lacquer resin is called “urushi” in Japanese, and lacquerware is called “shikki.”

Lacquerware is commonly used at mealtimes, and it has become part of Japanese culinary culture. Japanese prefer dishes made of real wood rather than woven bamboo. The sophisticated science of Japanese lacquerware handicraft is reflected in the fact that many special tools are used exclusively for lacquerware-making.

Close attention to detail has resulted in the great quality of their work. Over the centuries, Japanese lacquerware has developed into an art form with different schools and styles of each family lineage.

รักแท้แพ้พลาสติก

ยางรักเมื่อยังเปียกอาจเป็นพิษและแพ้ได้ แต่เมื่อแห้งจะแข็ง ทน ไร้กลิ่น และไม่เป็นอันตราย จึงเป็นวัสดุที่เหมาะสมสำหรับเคลือบผิวภาชนะบรรจุอาหาร

แต่ต้องยอมรับความจริงว่า “ยางรัก” จากธรรมชาติเป็นของหายากและราคาแพง การใช้ภาชนะเคลือบรักแท้จึงเป็นเรื่องที่แทบจะเป็นไปไม่ได้ และไม่สอดคล้องกับชีวิตยุคใหม่ที่เปลี่ยนจากเตาไฟเป็นครัวไมโครเวฟ ชาวญี่ปุ่นมีทางออก ! พวกเขาเปิดรับวัสดุสมัยใหม่จากห้องทดลองอย่างละมุนเข้ามาทดแทน แต่ยังรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้ “เครื่องเขียนพลาสติก” จึงยังคงเอกลักษณ์ของเครื่องเขียนแดนอาทิตย์อุทัยได้อย่างสมบูรณ์ โดยไม่จำเป็นต้องลดหย่อนความสะดวกในการใช้งาน

Plastic: An Urushi Counterpart

When wet, lacquer resin can be poisonous and allergenic. When dry, it becomes hard, odorless, and nontoxic – such a perfect material for coating food containers.

However, given the cost of the raw materials and the complexity of its production, we have to accept that using real wooden lacquerware may be inconvenient nowadays. Nevertheless, the Japanese have retained their tradition of using lacquerware in the modern day, albeit using new synthetic materials to substitute for the rare urushi. Though Japanese mass-produced lacquerware is now made from “fake urushi” like Melamine or plastic, the appearance is still authentic in form, design, and color. The “plastic lacquerware” completely preserves the identities of Japanese culinary traditions without compromising their convenience.

Keeping the old tradition by using the new material !

แฝดคนละฝา
รู้หรือไม่? ใบไหน
จริง ใบไหนปลอม
Fraternal twins
Which one is real?
Which one is fake?
Can you tell?

รักไทยไปญี่ปุ่น

มีหลักฐานบันทึกว่า ในสมัยอยุธยา สำนึกหลวงชนนักรักเป็นสินค้าออกจำนวนมากศาลไปยังเมืองนางซางกิ ญี่ปุ่นใช้ยางรักจากสยามเป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องเขียนซึ่งเป็นสินค้านำเข้ายอดนิยมของราชสำนักสยาม และราวปี ๒๕๐๒ (เกือบ ๖๐ ปีมาแล้ว) ไทยยังคงส่งออกยางรักไปญี่ปุ่นเป็นจำนวนมากถึง ๑๐๐-๑๕๐ ตัน!

Siamese lacquer goes to Japan

Archival records from the Ayutthaya period show that in the mid-18th century, Siam's royal court exported a large amount of lacquer to Nagasaki. It was a desired raw material for making Japanese lacquerware that, in turn, was in great demand among Siamese elites. Reports in 1959 showed that Thailand exported 100-150 tons of lacquer to Japan in that year!

เครื่องเงินใกล้ตัว

คนไทยในปัจจุบันอาจมองเครื่องเงินเป็นของไกลตัว ด้วยติดภาพอุบหรือขึ้นโดกจากทางเหนือที่ใช้กันในงานตี๋ตอนยอนเท่านั้น

หารู้ไม่ว่า เราคุ้นเคยกับเครื่องเงินมากกว่าที่คิด แต่เครื่องเงินใกล้ตัวของคนไทยกลับเป็นของไกลจากต่างแดนถึงประเทศญี่ปุ่นโน่น นี่ออกหรือยังว่าคืออะไร

ทั้งถาดเบนโตะ และถ้วยชุปมิโซะ ที่คุ้นหน้าคุ้นตาตามร้านอาหารญี่ปุ่นที่มีอยู่ทั่วประเทศ ต่างทำด้วยวัสดุสังเคราะห์ที่จำพวกเมลามีนหรือพลาสติก แต่ก็ยังคงรูปทรงและสีตัว-แดง ตามแบบเครื่องเงินญี่ปุ่นดั้งเดิมที่ทำจากไม้และยางรัก “อุรุชิ”

รู้หรือยัง เครื่องเงินใกล้ตัวกว่าที่คุณคิด!

Lacquerware at hand

People tend to think that lacquerware is a rare ware, used in certain communities for special occasions and for limited purposes. However, we are actually more acquainted with lacquerware than what we might think. Go and check it out at a nearby Japanese restaurant and you will see that your favorites – whether sashimi or sushi – are beautifully arranged and served in a bento or a tray made to look like lacquerware. They are Melamine lacquerware.

Lacquerware is not an unfamiliar thing anymore, would you agree?

รักนอกกรอบ

กลายเป็นเรื่องปกติที่จะนำวัสดุสังเคราะห์มาใช้ทดแทนวัสดุดั้งเดิมอย่าง “ยางรัก” แต่สำหรับชาวอาทิตย์อุทัยผู้มี “อุรุชิ” อยู่ในสายเลือดกล้าที่จะแหวกขนบงานเครื่องเงินแบบดั้งเดิมพัฒนาต่อยอดนำยางรักไปใช้ทดแทนวัสดุสังเคราะห์ที่เคยเปื่อยตรึงให้ตกกระป๋อง ก่อให้เกิดสินค้าพรีเมียมที่ทำจาก “พลาสติกธรรมชาติ” อย่างยางรักได้อย่างไม่สิ้นสุด

เครื่องเงินยุคใหม่จึงก้าวพ้นกว่าการเป็นแค่เพียงภาชนะบนโต๊ะอาหาร

Urushi: Plastic from nature

It is common in Japan to use contemporary lacquerware made from synthetic materials instead of the natural lacquer.

At the same time, there are many products that go beyond the traditional definition and uses of lacquerware – some are even made from synthetic materials (such as plastic, resin, or acetate). But Japanese people have the ability to substitute these synthetics with “plastic from nature” like urushi, thus creating new functions and designs for lacquerware.

These new forms of lacquerware go far beyond the tradition of lacquerware.

แว่นตาเครื่องเงิน

ใครจะเชื่อว่าแว่นตาที่เป็นเครื่องเงินได้กรอบแว่นพร้อมกล่องทำจากไม้เคลือบผิวด้วยอุรุชิ “พลาสติกจากธรรมชาติ” สิ่งทำพิเศษสำหรับนิทรรศการ

คุณค่าของแว่นตานี้ไม่ได้อยู่ที่การใช้วัสดุราคาแพง หรือทักษะการผลิตที่ชำนาญการเท่านั้น แต่อยู่ที่ความคิดนอกกรอบที่ชาวญี่ปุ่นมีต่อเครื่องเงินและ “ยางรัก”

Thinking outside the eyeglass box

When we talk about eyeglass frames, we usually think of the ones made from acetate or other kinds of synthetic materials.

Do you believe that the Japanese can make them from other unconventional materials such as wood and urushi? This pair of eyeglasses was commissioned exclusively for display in this exhibition. At first glance, it looks similar to a plastic counterpart, but after a close examination, the values of materials like wood and “natural plastic” will appear.

These eyeglass frames coated with urushi are thus valuable not only because of the material used or skills and expertise, but also because they demonstrate of how far Japanese creativity goes beyond the traditional framework of lacquerware.

หลงรัก

เชื้อเพื่อวัตถุจัดแสดง

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม
จังหวัดลำปาง

พิพิธภัณฑ์ธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ห้องไทยศึกษานิทัศน์ สำนักเทคโนโลยีสังคม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

พิพิธภัณฑ์เมืองนครราชสีมา โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ธีระ วาณิชธีระนันท์ ๓๓๓ แกลเลอรี
ออน โตะลา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พีรศรี โพวาทอง
โครงการพัฒนาพื้นที่ห้วยลาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

เชื้อเพื่อภาพประกอบ

ดร. วีระชัย ณ นคร
ออน สีทา และ เจง จันทล
Sophiline Arts Ensemble

แอนิเมชัน ดัดแปลงจาก

“น้ำตาต้นยาง” โดย สมนึก พานิชกิจ

Objects on Display Collections of

Wat Phra Chetuphon (Wat Pho)
Wat Phra Kaew Don Tao Museum
Lampang Province
Thammasat Museum
Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University
The Thai Studies Anthropological Collection
Institute of Social Technology, Suranaree University of Technology
Korat Museum, the Art and Cultural Center
Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Tira Vanichtheeranont BaBaBa Gallery
Mr. An Tola
Assistant Professor Pirasri Povatong, Ph.D.
Huai Lan Development Project under the Royal Initiative
Chiang Mai province.

Photographs Courtesy of

Weerachai Nanakorn, Ph.D.
Mr. An Sitha and Ms. Cheng Chanthol
Sophiline Arts Ensemble

The Animation Adapted From

“Tears of the Tree” by Somnuek Phanitchakit

ขอขอบคุณ Special Thanks

ศ.กิตติคุณ ม.ร.ว. แ่งน้อย ศักดิ์ศรี
ดร. สุวิทย์ รัศมิภูมิ
จิราภรณ์ อรณยานาค
รณฤทธิ์ อนุเกศ
อ. นกส ขวัญเมือง
อ. ดร. พจนก กาญจนจันทร์
อ. พรรณราย โอสถาภิรัตน์
เหมือนพิมพ์ สุวรรณภาส
อรุณดิตร อุมาร์
เดชาภิวัชร นพมิตร
ผศ. ดร. ณัฐกิตติ อินทร์สุวรรณ
อ. สุชาติ พิมพ์พันธ์
อ. เรชา อินทรกำแหง
ชุตินันท์ ทองคำ
ผศ. สมชาย นิลอาธิ
อ. ดร. ตึก แสนบุญ
จารุวัฒน์ นนทชัย
ดร. ก้องกนกดา ชยามฤต
ปรีชา การเกตุ
ผศ. ดร. วิษณุ เอียดทอง

พระราชวชิราภรณ์
(สินวล ปญญาชิริ)
พระราชเวที (สุรพล ชิตญาโณ)
วิชรินทร์ สุขมา
สถิตย์ เสือสิงหา
ณัฏฐิกา เขวณเลิศ
ลำพล พรหมสร
พระจินดารัตนาภรณ์
พุทธภูมิ มั่นตรง
อ. วิดี พานิชพันธ์
รศ. ดร. วรสิญาภัก บุญยสุรัตน์
ดร. เพ็ญสุภา สุขคตะ
อ. ภูเดช แสนสา
พิเชษฐ ดันดินามชัย
แม่ครู ดวงมล ใจคำปัน
นงนุช ถาวโร
พัชรา ศิริจันทร์ขึ้น ร้านวิชัยกุล

ภูมินทร์ บุญบันดาล
วุฒินันท์ สนิทรัมย์
โครงการอนุรักษ์ต้นรัก
และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในการใช้ประโยชน์จากยางรัก
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จังหวัดเชียงใหม่
ศุภชัย นุชิต
อรรถพล นามจักร
สะก่าง บุญจี
รัตติกานต์ สกุนาศิริ
รัตตินา บุญจี
สำนักพระราชวัง
โรงเรียนช่างฝีมือในวัง (ชาย)
อ.ชนะ ไชยรักษ์
Lili Sisombat
อ. สุรัตน์ จงดา
นำ นาริม Nam Narim
หิรมณท์ ชมธวัช
สุธีรา นาควิษระ
Sam Chan Monyroth

Ishitaka Shingo, Ph.D.
Hiromi Toda
Sheyen Ikeda Cycle Co.
อ. ดูซาร์ นวย
อ. พัชราพรรณ กะดากุล
สุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์
อดิเทพ เวณจันทร์
บันทึกทอง นาวิกรมุล
ขจรเดช พิตรสีดา
บริษัท บานาน่า สตูดิโอ จำกัด
สินวัตร ธีระพงษ์รามกุล
วรภรณ์ ไทยนันท์
วิรพงษ์ คำด้วง
กฤตนันท์ จันทระประสาทพร
ธิดาวร พูนแบน
สุวรรณดา อนันตสุข
กัลยรัตน์ บัวแก้ว
เทพธิดา คุ่มทรัพย์

บรรณาธิการภาษาอังกฤษ

นากามน รุ่งวิฑู
Alexandra Dalferro

Curated by

มิวเซียมสยาม

ออกแบบและก่อสร้างนิทรรศการ

บริษัท หุนานา (โฮ-เอ็น ซัพพลาย) จำกัด

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

เลขที่ ๔ ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
National Discovery Museum Institute 4 Sanam Chai Road, Phra Nakhon, Bangkok 10200
tel: 66 (0) 2225 2777 fax: 66 (0) 2225 2775
www.museum.siam.com | facebook.com/museum.siamfan